

**UNIVERZITA JANA AMOSE KOMENSKÉHO
PRAHA**

magisterské kombinované studium

2010 – 2012

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Lucie Divíšková (Ljašková)

Státní opera Praha v letech 2000 - 2011

Praha 2012

Vedoucí diplomové práce: PhDr. Josef Herman, CSc.

JAN AMOS KOMENSKÝ UNIVERSITY PRAGUE

Master Combined Studies

2010 - 2012

DIPLOMA THESIS

Lucie Divíšková (Ljašková)

The Prague State Opera in the years 2000 - 2011

Prague 2012

**The Diploma Thesis Work Supervisor: PhDr. Josef
Herman, CSc.**

Prohlášení

Prohlašuji, že předložená diplomová práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracovala samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpala, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v univerzitní knihovně.

V Praze dne 13. 6. 2012

Lucie Divíšková

Anotace

Diplomová práce „Státní opera Praha v letech 2000 - 2011“ pojednává o fungování a umělecké produkci Státní opery Praha v její novodobé historii. Autorka práce se v úvodní části věnuje stručné historii operních domů v Praze, shrnuje fakta o managementu divadla v jednotlivých divadelních sezonách a zabývá se operní a baletní produkcí v uvedených letech. Předmětem zájmu praktické části je sumarizace hospodaření Státní opery Praha v jednotlivých letech a především představení a rozbor koncepce transformace pražské operní scény. Práce také hodnotí aktuální fázi této transformace a na příkladech dokazuje její pozitiva a negativa. V příloze práce jsou uvedeny statistické údaje o počtu zaměstnanců, nejhranějších titulech a počtu představení v jednotlivých letech.

Klíčové pojmy

Balet, kultura, Národní divadlo, Opera, Státní opera Praha, transformace, umění

Annotation

This diploma thesis “The Prague State Opera in years 2000 - 2011” deals with operation and artistic production of the Prague State Opera in its modern history. The author of this work attends to a brief history of opera houses in Prague and summarizes facts about management in single theatre seasons and deals with opera and ballet productions during the followed period. The research part of the work summarizes the economic activities of the Prague State Opera and especially focuses on the analysis of the transformation plan of the opera houses in Prague. This work also evaluates actual situation of this transformation, the examples demonstrates positives and negatives of this transformation. The annex contains the statistics about the number of employees and the most played titles.

Keywords

Ballet, Culture, National Theatre, Performing Arts, The Prague State Opera, Transformation.

OBSAH.....	6
ÚVOD.....	9
TEORETICKÁ ČÁST.....	11
1. Krátký exkurz do historie	11
1.1. Tradice operního divadla.....	11
1.2. Státní opera Praha – nejdůležitější mezníky v historii.....	12
2. Proměna vedení Státní opery Praha ve sledovaném období.....	15
2.1. Daniel Dvořák.....	15
2.2. Jaroslav Vocelka.....	16
2.3. Oliver Dohnányi.....	16
2.4. Radim Dolanský.....	17
2.5. Ondřej Černý.....	18
3. Představení uměleckých souborů Státní opery Praha.....	19
3.1. Operní soubor.....	19
3.2. Baletní soubor.....	20
3.2.1. Hana Vláčilová a poslední rok existence Baletu Státní opery Praha.....	21
4. Vybrané inscenace Státní opery Praha v uvedeném období.....	23
4.1. Odkaz k tradici Nového německého divadla.....	23
4.2. České a světové premiéry.....	26
4.2.1. Bušení do železné opony.....	28
4.3. Opomíjená a zapomenutá díla.....	28
4.4. Stálice operního repertoáru.....	29
4.5. Netradiční inscenace.....	30
4.6. Klíčové inscenace baletního souboru.....	33

5. Hlavní umělecké osobnosti.....	36
5.1. Pavel Šmok.....	36
5.2. Bohumil Gregor.....	37
5.3. Hilary Griffiths.....	37
5.4. Christina Vasileva.....	37
5.5. Zdeněk Troška.....	38
5.6. Ondrej Lenárd.....	38
6. Zájezdy.....	39
6.1. Zájezdy souboru opery.....	39
6.2. Zájezdy souboru baletu.....	41
PRAKTICKÁ ČÁST.....	43
7. Vývoj provozního modelu a hospodaření SOP.....	43
7.1. Bohemia ticket.....	47
7.2. Předplatné.....	48
7.3. Baletní přípravky státní opery Praha.....	48
8. Transformace Státní opery Praha a Národního divadla.....	50
8.1. Koncepce transformace operního divadla v Praze.....	51
8.2. Odpůrci transformace.....	54
8.3. Transformace: ano či ne.....	55
8.3.1. Jiří Srstka.....	55
8.3.2. Ilja Šmíd.....	56
8.3.3. Ondřej Černý.....	57
8.3.4. Rocc.....	58
8.3.5. Radim Dolanský.....	58
8.4. Vlastní pohled na problém transformace a návrh řešení.....	58

9. Soupis premiér.....	64
ZÁVĚR.....	68
SEZNAM POUŽITÉ ČESKÉ LITERATURY A INTERNETOVÝCH ZDROJŮ.....	70
SEZNAM TABULEK.....	72
PŘÍLOHY.....	73

ÚVOD

Téma své diplomové práce jsem si zvolila proto, že ve Státní opeře Praha pracuji několik let, navíc se v prostředí operního divadla pohybuji již od dětství. Vždy mě fascinovala krása a velkolepost operních a baletních představení, ale ještě víc mne zajímalo to, jak takové představení vzniká a jak vůbec velké divadlo funguje.

Hlavním cílem této práce bylo postihnout provozní a umělecký profil Státní opery Praha v uvedeném období a v kontextu operního divadla v Praze. Protože se mne velmi pracovně i osobně dotkla transformace Státní opery Praha a Národního divadla, rozhodla jsem se rozmezí sledovaných let změnit na období 2000 – 2011.

Diplomová práce je rozdělena do dvou částí. V úvodní, teoretické části, je uveden stručný pohled do historie operního divadla v Čechách a do historie Státní opery Praha. V jednotlivých kapitolách jsem sumarizovala údaje o vedení divadla a o premiérách souborů v jednotlivých sezonách. V praktické části jsem se zabývala hospodařením Státní opery Praha a soustředila se na transformaci pražské operní scény, která se Státní opery Praha dotkla velmi významným způsobem. V teoretické části práce jsem využívala dostupnou literaturu, výroční zprávy a ročenky Státní opery Praha a Národního divadla a relevantní internetové zdroje, kterými byly internetové stránky jednotlivých divadel a odborné divadelní servery. V praktické části jsem vycházela také z výročních zpráv a z koncepce transformace, kterou vydalo Ministerstvo kultury ČR, podle které jsem rozebírala a hodnotila aktuální stav situace kolem slučování divadel, a vycházela jsem také z osobní zkušenosti mého působení ve Státní opeře Praha během transformace.

Samotný rok 2011 byl pro Státní operu Praha rokem velkých změn, protestů a především konce její samostatnosti. Po dvaceti letech samostatné existence se Státní opera Praha od 1. ledna 2012 znovu připojila k Národnímu divadlu. Stalo se tak po rozhodnutí ministra kultury Jiřího Bessera, který chtěl tímto krokem Státní operu Praha údajně zachránit před jejím úpadkem. Zásah ministerstva ve Státní opeře byl podle ministra nezbytný, protože nebýt toho,

Státní opera by v dohledné době byla jinými orgány státní správy také zrušena¹. Z koncepce transformace Státní opery Praha a Národního divadla, kterou Ministerstvo kultury zveřejnilo v září 2011 vyplývá, že Státní opera Praha „je přes veškerou uměleckou snahu v podstatě kulturním stánkem v majetku státu produkujícím operní a baletní kasovní taháky pro turisty ve snaze o udržení své vlastní existence“². Základním cílem spojení s Národním divadlem však především bylo „zlepšit celkové podmínky pro práci umělců a přitom zvýšit efektivitu hospodaření.“³ Samotnou koncepcí této transformace se budu zabývat v samostatné kapitole této práce.

¹ *Ministerstvo o budoucnosti transformovaného ND a SOP* [online]. [cit. 2012-02-13]. Dostupné z WWW: <<http://operaplus.cz/ministerstvo-o-budoucnosti-transformovaneho-nd-a-sop/>>.

² *Koncepce transformace státních příspěvkových organizací Státní opera Praha a Národní divadlo*. Ministerstvo kultury ČR, Praha, 2011. s. 3. [online]. [cit. 2012-02-13]. Dostupné z WWW: <<http://www.mkr.cz/assets/zpravodajstvi/zpravy/Koncepce-transformace.pdf>>.

³ *Ministerstvo kultury představuje plán transformace Státní opery Praha a Národního divadla* [online]. [cit. 2012-02-13]. Dostupné z WWW: <<http://www.mkr.cz/cz/zpravodajstvi/zpravy/ministerstvo-kultury-predstavuje-plan-transformace-statni-opery-praha-a-narodniho-divadla-94424/tmplid-228>>.

TEORETICKÁ ČÁST

1. KRÁTKÝ EXKURZ DO HISTORIE

1. 1. Tradice operního divadla

Opera je jedním z nejdůležitějších historických projevů evropské kultury. Je to umění, které stojí na rozhraní hudby, divadla, literatury a výtvarného umění. „*Svou povahou je těsně spjata se společností, s jejími ideály a proměnami vkusu.*“⁴ Opera vznikla v Itálii na začátku 17. století v období baroka. Rok 1600 je historickým mezníkem ve vývoji evropské hudby a vznik opery je tou nejdůležitější událostí. Z Itálie se opera záhy rozšířila do dalších evropských zemí, a operními centry se tak brzy stala Paříž, Londýn, později také Vídeň, Berlín nebo Petrohrad. Na počátku byla opera uměním pro nejvybranější společnost šlechtických dvorů, v 19. století se stala přístupná také měšťanům. I v Čechách se opera setkala s velkým zájmem a úspěchem. České území bylo až do roku 1945 součástí německého kulturního prostoru, a proto byl pro další vývoj určující vliv německé kultury (kromě několika výjimek jako jsou Národní divadlo v Praze, Divadlo J. K. Tyla v Plzni nebo Janáčkovovo divadlo v Brně), byla většina divadelních budov postavena Němci a přibližně od roku 1830 vedle sebe v Praze začaly působit dva operní soubory – vedle německého také český soubor, který byl zpočátku spíše poloamatérský a působili v něm i němečtí umělci. Český operní soubor působil později od roku 1862 v Prozatímním divadle.

Současná struktura pražských operních divadel navazuje na dlouholetou historii. Nejstarším operním domem v Praze je Stavovské divadlo, které bylo otevřeno pod názvem Hraběcí Nosticovo Národní divadlo v roce 1783. Budova byla proslavena hlavně díky W. A. Mozartovi, který tu uvedl světovou premiéru opery *Don Giovanni*⁵. Budova sloužila jako zemské divadlo Němcům i Čechům a to až do otevření Prozatímního divadla v roce 1862. V roce 1920

⁴ TROJAN, Jan. *Dějiny opery*. Praha: Paseka, 2001. s. 5. ISBN 80-7185-348-8.

⁵ *Don Giovanni* měl premiéru 29. října 1787

Stavovské divadlo zabrala skupina herců a od té doby je až dodnes součástí Národního divadla.

K největším kulturním událostem druhé poloviny 19. století patřilo otevření Národního divadla v Praze. Po revoluci roku 1848 byl založen Sbor pro postavení Národního divadla, který chtěl především demonstrovat národní zájmy a cíle. Národní divadlo bylo postaveno nejen díky veřejným sbírkám, do kterých přispěli také čeští podnikatelé a velkou částkou přispěl i císař. Národní divadlo bylo slavnostně otevřeno v roce 1881 a po vyhoření znovuotevřeno v roce 1883.

Třetí operní scénou v Praze se v roce 1888 stalo Nové německé divadlo, dnešní Státní opera Praha (více podkapitola 1. 2).

Operní divadlo v Praze prošlo po listopadu 1989 složitým vývojem. Hlavním problémem je dlouhodobé nedostatečné financování obou operních domů (Národního divadla a Státní opery Praha) ve srovnání s evropskými operními domy stejné úrovně. Navíc se oběma domům často vyčítala také duplicita titulů, stejní interpreti a stagnující kvalita představení ve Státní opeře Praha. Na druhé straně je otázka, proč by v Praze nemohly existovat dva rovnocenné operní domy, tak jako například v Berlíně, kde vedle sebe v současné době existují tři operní domy – Státní opera, Komická opera a Německá opera, která v minulosti byla v Západním Berlíně.

1. 2. Státní opera Praha – nejdůležitější mezníky v historii

Budova dnešní Státní opery Praha byla postavena renomovanou vídeňskou firmou Fellner a Helmer jako Nové německé divadlo v roce 1888. Na projektu stavby nového divadla se podílel také autor vídeňského Burgtheatru Karl Hasenauer. Na počátku existence Nového německého divadla stály snahy německé menšiny pražského obyvatelstva vybudovat podobně honosné divadlo, jakým bylo právě dokončené české Národní divadlo. Němci doposud využívali Stavovské divadlo, ale to brzy nedostačovalo požadavkům nové doby, a proto se Německý spolek zasloužil o to, aby vznikla nová

velkolepá budova, která dodnes patří k nejkrásnějším divadelním domům v Evropě. Ve třicátých letech dvacátého století se tato scéna vyznačovala vstřícností vůči umělcům, kteří pro svoje názory nebo rasový původ měli ve fašistickém Německu zakázanou činnost. V září 1938 však bylo divadlo nuceno ukončit provoz (25. září 1938 se v divadle hrálo naposledy) a po padesáti letech se tak uzavřela první etapa života tohoto divadla. V průběhu války nemělo divadlo žádný pravidelný provoz a sloužilo hostujícím souborům, od 1. 9. 1944 zůstalo, stejně jako většina divadel, uzavřené. V květnu 1945 založila skupina českých divadelníků, v čele s hudebním skladatelem Aloisem Hábou, dirigentem Václavem Kašíkem a Karlem Kuršem, Divadlo 5. května, které se v další sezoně vyprofilovalo jako Velká opera 5. května. Velká opera 5. května se do divadelní historie zapsala významným způsobem, protože vytvořila výraznou konkurenci k opeře Národního divadla. V roce 1948 požádalo Národní divadlo o připojení budovy Velké opery 5. května, ve kterém by vytvořilo svoji další scénu. Tím by Národní divadlo odstranilo svého konkurenta a angažovalo by vybrané umělce. V žádostech, které tehdy Národní divadlo posílalo na Ministerstvo školství a osvěty, uvádělo, že vytvořením společného operního souboru by se především výrazně ušetřilo. V únoru 1948 se stal ministrem školství a osvěty Zdeněk Nejedlý, který ihned nařídil fúzi operních souborů. Tím skončila samostatná existence Velké opery 5. května. Budova byla v roce 1949 přejmenována na Smetanovo divadlo, a tento název se udržel dalších 44 let.

Návrat k samostatnosti Státní opery Praha předznamenal společenské a politické události roku 1989. Státní opera Praha vznikla jako příspěvková organizace 1. 4. 1992. Jak vyplývá ze zřizovací listiny, základním účelem, pro který byla Státní opera Praha zřízena, bylo „*provozování divadelní činnosti spočívající v nastudování a veřejném scénickém předvádění hudebně-dramatických děl výkonnými umělci, a to formou pořádání nebo spolupřádání divadelních představení*“⁶. V čele Státní opery Praha stál ředitel, který byl jmenován ministrem kultury ČR. Od počátku roku 2003 je součástí Státní opery Praha také Pražský komorní balet, který vytvořil se stávajícím operním

⁶ Zřizovací listina Státní opery Praha. Ministerstvo kultury ČR. č. j. 5 298/1992-SM

baletem Státní opery Praha samostatný soubor. Státní opera Praha se tak od 1. 1. 2003 stala dvousouborovým divadlem.

Na počátku června 2011 oznámilo Ministerstvo kultury ČR sloučení Státní opery Praha s Národním divadlem. Státní opera Praha tak zanikla rozhodnutím Ministerstva kultury ČR ze dne 21. července 2011 a dále funguje jako Státní opera – jedna ze scén Národního divadla v Praze.

2. PROMĚNA VEDENÍ STÁTNÍ OPERY PRAHA VE SLEDOVANÉM OBDOBÍ

Během sledovaných 11 let se ředitel Státní opery Praha změnil pětkrát, z čehož se tři poslední ředitelé ve své funkci vystřídali v řádu několika měsíců. Tak velká instituce, jakou Státní opera Praha je, v každém případě potřebuje dlouhodobé vedení, které má jasnou dramaturgickou vizi a především schopný management, protože ačkoliv se jedná o kulturní instituci, je to v podstatě firma jako každá jiná. Jejím hlavním cílem má být nejen úspěch u diváků a vysoká umělecká úroveň, ale především také zisk (bez peněz se divadlo provozovat nedá).

2. 1. Daniel Dvořák

Prvním ředitelem, který spadá do sledovaného období, byl uznávaný scénograf Daniel Dvořák, který vytvořil tandem s uměleckým šéfem opery Jiřím Nekvasilem. Nové vedení si jako dramaturgickou linii zvolilo udržování klasického odkazu, objevování často již zapomenutých děl a uvádění operních novinek ve světových premiérách. Daniel Dvořák chápal Státní operu Praha „jako divadlo, které je třeba začlenit do evropského kontextu, operu jako žánr, jehož rozvoji je nutné napomáhat podporou nových děl.“⁷ Za jeho vedení se tak ve Státní opeře uváděly například opery *Bylo nebylo* Alexandera Zemlinského, *Očekávání* Arnolda Schönberga nebo *Utahování šroubu* Benjamina Brittena. Ve světových premiérách byly uvedené opery *Fyzikové* Andree Pflügera, *Dorian Gray* Isaaca Steinera nebo norská opera Trygve Madsena *Circus Terra*. Na základě mezinárodní skladatelské soutěže Nová opera pro Prahu vznikla opera Emila Viklického *Faidra*, která se ve světové premiéře uvedla v září 2000 ve Státní opeře Praha. Na jeviště Státní opery Praha se také po sto letech od premiéry v Novém německém divadle vrátila opera Karla Weise *Polský žid*. Éra Daniela Dvořáka je také spojena s projektem „Bušení do železné opony“,

⁷ VRBKA, Tomáš. *Státní opera Praha*. Slovart. Praha, 2004. s. 18. ISBN: 80-239-2831-7

který byl příležitostí pro mladé skladatele, aby prezentovali svá dosud neuváděná díla. V rámci tohoto projektu byly uvedeny například opery *Rytíř a smrt* Vladimíra Wimmera nebo *Božská komedie* Martina Kumžáka. Kromě prosazování dramaturgicky zajímavých novinek neopomínal ani obnovu a údržbu starších inscenací. Státní opera Praha byla v tomto období také poprvé otevřena komerčním projektům, především v oblasti populární hudby – od roku 2000 je místem vyhlášení výsledků ankety Český slavík.

2. 2. Jaroslav Vocelka

Jaroslav Vocelka stál v čele Státní opery Praha v sezónách 2002/2003 – 2009/2010. Vocelka, který ve Státní opěře Praha působil již za Dvořákovy éry jako správní ředitel, pokračoval v intenzivní rekonstrukci budovy a ve zvyšování finanční soběstačnosti operního domu. Kromě uměleckého šéfa opery zavedl také funkci uměleckého šéfa baletu, protože se spojil operní balet s Pražským komorním baletem. Jeho první roky v čele operního domu byly také poznamenány již naplánovanými kroky minulého vedení, které rozhodlo o uvedení titulů *Kouzelná flétna* ve scénografii Daniela Dvořáka, *Bohéma* nejen Pucciniho, ale také Leoncavalla a opery *Béatrice a Bénédicte*. Vocelka se snažil nacházet umělce i mimo okruh českého operního světa a přivedl do Státní opery Praha oblíbeného filmového režiséra Zdeňka Trošku, který inscenoval opery *Carmen* a *Rusalka*. Oba tituly patří dodnes k nejnavštěvovanějším inscenacím Státní opery.

2. 3. Oliver Dohnányi

Uznávaný dirigent Oliver Dohnányi nastoupil do funkce ředitele 1. července 2010, ale nakonec působil v nové funkci jen krátkou dobu, protože rezignoval již 20. prosince 2010. Ředitel Dohnányi chtěl především pozvednout kvalitu operního domu na mezinárodní úroveň a sestavil tým odborníků, se kterým vytvořil dlouhodobý strategický plán rozvoje Státní opery Praha. Sám do jeho přípravy přinášel své dlouholeté zkušenosti z mnoha

domácích i zahraničních operních scén. Mezi hlavní vize rozvoje Státní opery Praha patřilo vytvoření jednoho z deseti nejlepších evropských operních domů, které bude také centrem špičkového tanečního umění. Státní opera Praha měla navázat na svou více než stoletou tradici existence operního domu. Z jeho plánů na sezonu 2010/ 2011 se pod jeho vedením nakonec uskutečnil jen slavnostní koncert k počtě prvního ředitele Nového německého divadla, Angelo Neumanna. Paradoxem je, že Dohnányi odcházel ze Státní opery Praha především kvůli plánované rekonstrukci tohoto operního domu, která se však doposud neuskutečnila.

2. 4. Radim Dolanský

Radim Dolanský byl funkcí prozatímního ředitele Státní opery Praha pověřen 21. prosince 2010, ihned po rezignaci bývalého ředitele Olivera Dohnányiho. Hlavním úkolem Dolanského bylo převzít vedení Státní opery a připravovat realizaci změn dramaturgického plánu na druhou polovinu sezony, vzhledem k co nejefektivnějšímu hospodaření. Jeho dalším úkolem měla být příprava operního domu na plánované sloučení s Národním divadlem. Dolanský, který s tímto rozhodnutím Ministerstva kultury zásadně nesouhlasil, připravil novou koncepci transformace Státní opery Praha, která byla založena především na spolupráci se zahraničními odborníky v čele s Elaine Padmore (dnes již bývalá ředitelka Royal Opera House v Londýně) a dirigentem Janem Lathamem-Koenigem. Během působení Dolanského na postu pověřeného ředitele Státní opery Praha se podařilo minimalizovat náklady na premiéry a připravit vyrovnaný rozpočet, se kterým pak již hospodařil další pověřený ředitel, Ondřej Černý. V době působení Dolanského se naplno rozhořel boj mezi odbory Státní opery Praha a ministrem kultury Jiřím Besserem, který o sloučení pražských operních domů rozhodl. Předání otevřeného dopisu zaměstnanci Státní opery Praha ministroví kultury Besserovi a vystoupení operního sboru na nádvoří Ministerstva kultury, které se uskutečnilo 28. února 2011, vedlo k odvolání Radima Dolanského z funkce pověřeného řízením Státní opery Praha. „*Pan Dolanský mi 20. prosince loňského roku, když*

přijímal pověření řídit Státní operu Praha, něco slíbil. Měl odpovědně a ve spolupráci se zřizovatelem připravit návrh transformace SOP a Národního divadla.”⁸, vysvětloval odvolání Dolanského ministr Besser.

2. 5. Ondřej Černý

Současný ředitel Národního divadla Ondřej Černý nastoupil do funkce pověřeného ředitele Státní opery Praha v bouřlivé atmosféře nepokojů a protestů proti odvolání Radima Dolanského. V nelehké pozici se snažil situaci dále nevyhrocovat a pracovat na dramaturgickém plánu příští sezony. „*Dokázal jsem určitá nedorozumění vysvětlit zaměstnancům Národního divadla a věřím, že to dokáží i v případě Státní opery Praha.*“⁹, řekl Ondřej Černý po svém nástupu do funkce. S jeho příchodem do Státní opery Praha nastaly personální změny, protože si kolem sebe vytvořil tým lidí, kteří měli zajistit pokud možno bezproblémový průběh zbytku sezony. Do funkce manažera opery byla jmenována Anna Tesařová (bývalá produkční Opery Národního divadla), od července 2011 se stal novým šéfem opery Rocc a novým dramaturgem Pavel Petránek.

⁸ *Ministr kultury Jiří Besser zbavil Radima Dolanského pověření řídit Státní operu Praha.* [online]. [cit. 2012-02-15]. Dostupné z WWW: <<http://www.mkr.cz/cz/zpravodajstvi/zpravy/ministr-kultury-jiri-besser-zbavil-radima-dolanskeho-povereni-ridit-statni-operu-praha--neplnil-ukoly-dane-zrizovatelem--84484/>>.

⁹ tamtéž

3. UMĚLECKÉ SOUBORY STÁTNÍ OPERY PRAHA

Státní opera Praha patří se svým operním a baletním souborem k nejvýznamnějším hudebním scénám v Evropě. Již za doby Nového německého divadla bylo toto divadlo významnou součástí špičkových německých divadel přelomu 19. a 20. století a svou uměleckou úroveň převyšovalo Národní divadlo. Ke zvyšování kvality již tenkrát přispívaly významné osobnosti kulturního života.

3. 1. Operní soubor Státní opery Praha

Funkci šéfa opery ve sledovaném období zastávalo několik osobností. V letech 2000 – 2002 byla namísto funkce šéfa opery pozice hudebního ředitele, kterým byl Bohumil Gregor. Do konce června 2003 byl uměleckým šéfem opery Vojtěch Spurný, kterého v červenci téhož roku vystřídal Leoš Svárovský. Na začátku sezony 2004/ 2005 nastoupila do čela operního souboru Ingeborg Žádná, která dříve zastávala post vedoucí produkce. V letech 2008 – 2010 (tj. posledních letech, kdy byl ředitelem Jaroslav Vocelka) byl šéfem opery dirigent Rudolf Krečmer. Ředitel Oliver Dohnányi zrušil místo uměleckého šéfa opery a nahradil jej manažerem opery, což byl stav až do konce sezony 2010/2011. Od sezony 2011/ 2012 je uměleckým šéfem opery Rocc (který je v současnosti šéfem Opery Národního divadla).

Historie operního souboru Státní opery Praha je spojena s tradicí Opery 5. května. Navzdory spojení s Národním divadlem v roce 1948 si orchestr a sbor zachovaly svoji samostatnost a až do roku 1992 působily jako orchestr a sbor Smetanova divadla. Operní sbor je spojen se jménem sbormistra Vladivoje Jankovského. Vladivoj Jankovský vedl sbor přes 40 let a měl zásadní význam pro kvalitu a kontinuitu práce tohoto operního tělesa. Po jeho odchodu se v čele sboru vystříдалo několik dalších sbormistrů, například Pavel Pokorný

nebo Adolf Melichar. Od sezony 2006/ 2007 je hlavním sbormistrem Tvrтко Karlovič.

Orchestr Státní opery Praha spolupracuje na operních a baletních představeních, ale také se prezentuje samostatně na koncertech a vystupuje také v zahraničí (především v Německu). Mezi významné dirigenty, kteří s orchestrem spolupracovali patřili například Bohumil Gregor, Hilary Griffiths, Claire Levacher, František Preisler nebo Ondrej Lenárd, Guillaume Tourniaire a Jan Latham-Koenig. Opětovné sloučení s Národním divadlem v roce 2012 se těchto dvou těles prakticky nedotklo, stále působí na scéně Státní opery samostatně, byť mají společné vedení s orchestrem a sborem Národního divadla.

3. 2. Baletní soubor Státní opery Praha

Nejen opera, ale i balet zaujímá v historii dnešní Státní opery Praha významné místo. I přesto, že nově odloučená Státní opera Praha začala v roce 1992 existovat jako scéna zaměřená výhradně na operu bez vlastního baletního souboru, na základě dohody obou divadel pokračovalo na jejím jevišti uvádění baletních představení Národního divadla až do roku 2000. Tehdy se realizovaly první originální baletní produkce Státní opery Praha – například *Carmina burana*, *Svěcení jara* nebo *Golem*. Představení se uskutečňovala ještě za účasti externích tanečníků, členů Pražského komorního baletu.

Balet Státní opery Praha vznikl z rozhodnutí zřizovatele na začátku sezony 2003/2004. Jeho základ vytvořili členové Pražského komorního baletu, kteří byli doplněni novými členy a stálými externími spolupracovníky. Vytvořil se tak středně velký soubor, jehož vedením byl pověřen Pavel Ďumbala. Vedení baletu Státní opery Praha se ujal v červnu 2003 se záměrem vybudovat z něj těleso schopné konkurovat jak kvalitou tanečníků, tak repertoárem nejprestižnějším domácím tělesům. Od komorních složených večerů, ve kterých převládaly moderní taneční trendy se repertoár souboru postupně rozvinul a přibyla především řada velkých celovečerních baletů, které vhodně zapadají do klasického baletního repertoáru – *Popelka*, *Labutí jezero* nebo

Dáma s kaméliemi, v posledních letech doplněné *Giselle* a *Donem Quijotem*. Baletní soubor tak stylově obsáhnul všechny tři základní taneční proudy: klasický, neoklasický i moderní tanec.

Po celou dobu však musel baletní soubor bojovat o svou existenci, nejen kvůli nedostatku financí, ale především ve srovnání s velkým baletním souborem Národního divadla, který si velmi brzy uvědomil rostoucí konkurenci.

3. 2. 1. Hana Vláčilová a poslední rok existence Baletu Státní opery Praha

Od sezony 2010/2011 vede baletní soubor Hana Vláčilová. Bývalá sólistka Národního divadla patří k nejvýznamnějším osobnostem českého baletu. Během úspěšné kariéry ověncené několika mezinárodními cenami ztvárnila desítky postav převážně klasického repertoáru a do mysli diváků se zapsala jako znamenitá balerína nadaná muzikálností, přirozeným hereckým projevem i vynikající taneční technikou¹⁰. Se souborem Státní opery Praha spolupracuje od roku 2005 jako pedagog a baletní mistr, v roce 2007 se jako choreograf a režisér spolupodílela na nastudování *Labutího jezera* Petra Iljiče Čajkovského a její klasická verze *Adamovy Giselle* se stala jedním z nejnavštěvovanějších¹¹ titulů Státní opery Praha. Pod vedením Hany Vláčilové se soubor stabilizoval, okamžitě se pozvedla jeho umělecká kvalita, a především dokázal, že je hoden samostatné existence a má v Praze své nezastupitelné místo. Jak soubor, tak diváci přijali nasměrování tohoto souboru ke klasickému baletu, který v repertoáru převažuje. To dokazuje i návštěvnost klasických baletů, která stabilně přesahuje 90 %¹².

Transformace Státní opery Praha a Národního divadla však nejvíce zasáhla právě baletní soubor, který se od 1. ledna 2012 stal součástí baletu Národního divadla. Do konce sezony 2011/ 2012, tj. do 30. června 2012, bude soubor existovat ve stejné podobě jako dosud, od příští sezony však již nebude

¹⁰ Hana Vláčilová. [online]. [cit. 2012-05-10]. Dostupné z WWW: <<http://www.opera.cz/cs/management.html>>

¹¹ Podle údajů Výroční zprávy o činnosti a hospodaření za rok 2011 činila průměrná návštěvnost *Giselle* 73, 7 % (při 14 reprízách).

¹² *Výroční zprávy o hospodaření Státní opery Praha*. Praha, 2003 – 2011.

existovat. Jednotliví členové souboru museli absolvovat v lednu 2012 konkurz do nového souboru, který bude vystupovat jako Národní balet¹³, v čele s uměleckým šéfem Petrem Zuskou (ten je do této doby uměleckým šéfem Baletu Národního divadla). Baletní soubor Národního divadla se tak rozroste ze současných 55 na 80 – 85 tanečníků¹⁴. Z repertoáru Baletu Státní opery Praha budou zachovány pouze tři tituly – Čajkovského *Labutí jezero*, Adamova *Giselle* a Minkusův *Don Quijote*, jehož premiéra se uskutečnila v únoru 2012. V repertoáru nového souboru budou převažovat tituly neoklasické a moderní – například *Moonshine*, *Americana III.* nebo Prokofjevova *Popelka* v choreografii a režii Jeana-Christopha Maillota. Celkové zaměření baletního souboru je uvedeno v koncepci transformace takto: “*Předkládaný dramaturgický plán je aplikací moderního uměleckého programu baletu opírající se o tradiční i moderní postupy, společenskou působnost a tvářnost ND.*”¹⁵ Objevují se však nesouhlasné postoje a obavy o budoucnost klasického baletu v Praze.

¹³ tento název je zatím pouze pracovní, je pravděpodobné, že si soubor zachová název Balet Národního divadla v Praze.

¹⁴ NÁRODNÍ DIVADLO. Informační zpravodaj Národního divadla. Leden 2012, č. 5. s 7. ISSN: 1212-1045

¹⁵ *Koncepce transformace státních příspěvkových organizací Státní opera Praha a Národní divadlo*. Ministerstvo kultury ČR. Praha, 2011. s. 24. [online]. [cit. 2012-02-13]. Dostupné z WWW: <<http://www.mkcr.cz/assets/zpravodajstvi/zpravy/Koncepce-transformace.pdf>>.

4. VYBRANÉ INSCENACE STÁTNÍ OPERY PRAHA V OBDOBÍ 2000 – 2011

Státní opera Praha uvedla v daném období celkem 65¹⁶ premiér, z toho 16 bylo premiér baletních. Přesné počty odehraných představení ve Státní opeře Praha (v jednotlivých letech) uvádí tabulka č. 6 v příloze.

4. 1. Odkaz k tradici Nového německého divadla

Státní opera Praha ve svých dramaturgických plánech mnohokrát navázala na tradici Nového německého divadla.

V roce 2001 se přesně po 100 letech od premiéry v Novém německém divadle vrátila na jeviště Státní opery Praha opera Karla Weise, *Polský žid*. Inscenace v režii Jiřího Nekvasila byla zasazena do Německa v období 50. let 20. století. Kritikou bylo oceněno hudební nastudování Bohumila Gregora, který „...v orchestru podtrhl barvitou instrumentaci a Weisovu přímočarou schopnost hudebně popsat situace a emoce“¹⁷.

Ve stejném roce se do Státní opery Praha vrátila po 76 letech také opera francouzského skladatele Paula Dukase, *Ariana a Modrovous*. Realizace opery z 20. století se ujal francouzský inscenační tým, který vytvořil nadčasovou inscenaci o různých pojetích lidské svobody. Kritiky ocenily nejen výpravu díla, ale také pěvecké výkony převážně hostujících zahraničních umělců. Inscenační tým podle jedné z kritik vychází „...z poetiky díla, kterou předvedl s kreativní profesionalitou do scénického obrazu založeného na náznacích, symbolech a prolínání barev se strhujícím výkonem Isabelle Vernet v nesmírně náročné titulní roli“¹⁸.

Dalším titulem, který můžeme zařadit do kategorie s návazností na tradici Nového německého divadla, je opera Emila Viklického *Oráč a Smrt* (premiéra v lednu roku 2003). Režisérem opery byl Dušan Robert Pařízek,

¹⁶ dle Ročenek a Výročních zpráv Státní opery Praha 2000 – 2011.

¹⁷ Helena Havlíková, Lidové noviny, 5. 3. 2001.

¹⁸ Helena Havlíková, Lidové noviny, 12. 7. 2001.

který pracoval na projektu česko-německého porozumění a ve svém libretu zpracoval nadčasový filozofický dialog významného česko-německého humanisty Jana z Teplé.

Ke 100. výročí světové premiéry v tehdejším Novém německém divadle byla v roce 2003 uvedena premiéra opery Eugena d'Alberta, *Tiefland* (*Nížina*). V hlavních rolích se díky koprodukcí s Theater Trier představili vynikající zahraniční sólisté, Peter Svensson a Maida Hundeling. Ohlasy u publika byly jednoznačně kladné a odborný tisk oceňoval návrat k původní, od roku 1903, nehrané verzi. „*Výtečné nastudování Nížiny oživilo pozoruhodnou, kdysi velmi oblíbenou partituru a rehabilitovalo realisticko-symbolický přístup k opernímu divadlu, který, provedený důsledně, nijak nezestárl a v dnešní době působí očistně.*”¹⁹ Nížina se stala nejúspěšnější inscenací sezony 2003/ 2004.

V roce 2007 se konala premiéra opery Giacoma Pucciniho, *Manon Lescaut*. *Manon Lescaut* byla na scéně tehdejšího Nového německého divadla uvedena v roce 1923 pod taktovkou Alexandra Zemlinského a později, v roce 1980, v tehdejším Smetanově divadle. Státní opera Praha se rozhodla vrátit tuto operu do svého repertoáru a zařadit ji do tradičního Festivalu italské opery, který byl v roce 2007 věnován Puccinimu. Režie se ujal slovenský režisér Jozef Bednárík, který inscenaci zasadil do různých časových rovin. „*Příběh se odehrává na cestě od Amiensu, přes Paříž a Le Havre, do Ameriky, Bednárík přidal cestu časem od baroka, přes rokoko a filmový neorealismus padesátých let, až po současnost.*”²⁰ Domácí kritiku nejméně zaujalo poslední dějství, kdy *Manon* umírá kvůli své drogové závislosti na americké dálnici. “*Nechat Manon zemřít u dálnice na předávkování drogou, kterou jí právě on podstrčil, je už dávno hodně otřepané.*”²¹

Ke 120. výročí budovy Státní opery Praha v roce 2008 byl v české premiéře uveden večer dvou děl Camilla Saint-Saëns, písňový cyklus *Perská noc* a koncertní provedení opery *Helene*. Skladatel Camille Saint-Saëns byl spojen s Novým německým divadlem především díky českým premiérám tří

¹⁹ Josef Herman, Právo, 24. 9. 2003.

²⁰ HERMAN, Josef. *Manon, svatá feťáčka*. Divadelní noviny. [online]. [cit. 2012-06-12]. Dostupné z WWW: <<http://host.divadlo.cz/noviny/clanek.asp?id=14086>>.

²¹ tamtéž

jeho oper (*Henry VIII.*, *Samson et Dalila a L'ancêtre*), které zde byly provedeny v letech 1900 – 1908.²²

V návaznosti na tradici Nového německého divadla byla v roce 2008 vybrána také opera Richarda Wagnera *Bludný Holanďan*, kterou Státní opera Praha završila oslavy 120. výročí budovy. Titul bohužel nebyl příliš úspěšný, vzhledem k malým zkušenostem inscenačního týmu, který nedokázal nastudovat tak náročný titul na patřičné úrovni. „*Režie svým způsobem nerušila vůbec, ale jen proto, že vlastně žádná nebyla. Její náznaky ovšem působily groteskně, včetně Holanďana, který ve svém černém obleku připomínal něco mezi funebrákem a pojišťovacím agentem, ale rozhodně ne prokletého zoufalce, hledajícího spásu v lásce.*“²³ Mimořádně kladně byl však hodnocen výkon sólistky Maily Hundeling v roli Senty. „*Výkon sopranistky Maily Hundeling, která při premiéře 29. května zpívala Sentu, snese vysoká mezinárodní měřítko. Jasný a pevný hlas, bez technických potíží, zněl nádherně barevně a vášnivě.*“²⁴

Wagnerův *Tristan a Isolda* byl poslední operní premiérou roku 2010. Titul se do Státní opery Praha vrátil po 76 letech od poslední inscenace. Hudebně dílo nastudoval renomovaný britský dirigent Jan Latham-Koenig, režie byla svěřena mezinárodnímu týmu v čele s režisérem Marcelem Lombarderem. V titulních rolích se představili mezinárodní sólisté, tenorista Leonid Zakhozaev, sopranistky Marion Ammann, Elizabeth Connell nebo Catherine Hunold. Premiéra se setkala s příznivými ohlasy, „...*nejsilnější složkou představení je ovšem pod taktovkou Jana Lathama-Koeniga výkon orchestru...*“²⁵. Inscenace byla však mimořádně finančně náročná a musela být po několika reprízách stažena z repertoáru.

²² SLAVÍKOVÁ, Jitka. *Guillaume Tourniaire a novodobé premiéry ve Státní opeře Praha*. Hudební rozhledy. [online]. [cit. 2012-06-12]. Dostupné z WWW:

http://hudebnirozhledy.scena.cz/www/index.php?page=clanek&id_clanku=573.

²³ DRÁPELOVÁ, Věra. *Bludný Holanďan ve Státní opeře zabloudil*. IDnes.cz. [online]. [cit. 2012-06-12]. Dostupné z WWW: <http://kultura.idnes.cz/bludny-holandan-ve-statni-opere-zabloudil-fip-/divadlo.aspx?c=A080603_175831_divadlo_ob>.

²⁴ tamtéž

²⁵ REITEREROVÁ, Vlasta. *Tristan a Isolda ve Státní opeře Praha*. Hudební rozhledy. [online]. [cit. 2012-06-12]. Dostupné z WWW:

<http://hudebnirozhledy.scena.cz/www/index.php?page=clanek&id_clanku=1340>.

Mimořádnou spojitost s Novým německým divadlem měla poslední operní před-premiéra roku 2011 a zároveň poslední premiéra samostatné Státní opery Praha, opera Gustava Mahlera a Carla Maria von Webera, *Tři Pintové*. Ta byla naplánována ještě za ředitele Jaroslava Vocelky, vzhledem k celosvětově připomínanému výročí úmrtí Gustava Mahlera a jeho spojení s Prahou. *Tři Pintové* měli svou premiéru 18. 8. 1888 v budově Nového německého divadla pod taktovkou samotného Gustava Mahlera. Titul byl několikrát přesunut a jeho předpremiéra se nakonec uskutečnila 22. 12. 2011. Dílo hudebně nastudoval Heiko Mathias Förster, scénu vytvořil Daniel Dvořák a režisérem inscenace byl Jiří Nekvasil. Umělecký tandem Jiřího Nekvasila a Daniela Dvořáka se tak symbolicky rozloučil se samostatnou Státní operou Praha, se kterou jsou oba blízce spjati (viz kapitola 2).

4. 2. České a světové premiéry

Mezi přední umělecké počiny v novodobé historii Státní opery Praha patřilo uvádění oper v českých a světových premiérách.

Do této „kategorie“ můžeme zařadit světovou premiéru opery *Faidra*, Emila Viklického. *Faidra* byla vítěznou operou soutěže „Nová opera pro Prahu 2000“ a přináší příběh ze současnosti i z historie. „*Ve zprávě z tisku, která zaujala Emila Viklického, libretistka Eva Petrová identifikovala obrysy antické tragédie o královně Faidře.*“²⁶ Na inscenaci spolupracovali Jiří Nekvasil a Daniel Dvořák, kteří vytvořili prostor pro mladé umělce (Jana Sýkorová v roli Faidry, Václav Sibera v roli Filipa nebo Jiří Hruška v roli Mechanika).

Rok 2002 se zapsal do historie Státní opery Praha mimo jiné světovou premiérou inscenace *Joseph Merrick zvaný Sloní muž*. Opera, jejíž premiéru dirigoval sám autor, Laurent Petitgard, „...*vychází hudebně z toho nejlepšího, co si spojujeme s pojmem novější francouzská hudba*“²⁷. Světová premiéra sklídila velký úspěch publika a Státní opera Praha tímto titulem vytvořila

²⁶ Helena Havlíková, Lidové noviny, 20. 9. 2000.

²⁷ Petr Veber, Hospodářské noviny, 11. 2. 2002.

představení, „...které může být přitažlivé téměř pro každého – podobně jako muzikál“²⁸.

Českou a světovou premiérou zároveň byla opera *La Roulette*, která byla v roce 2005 vytvořena přímo pro Státní operu Praha. Jednalo se o dílo autorské dvojice Zdeněk Merta (hudba) a Stanislav Moša (libreto). Státní opera Praha tímto neobvyklým příběhem o síle lásky na pomezí reality a fikce obohatila nejen svůj repertoár, ale také oblast soudobé vážné hudby o titul, který by měl především díky své výpravě oslovit široké spektrum diváků. „*Fantazmagorickým dějem opery, který se odehrává nejen v kasinu, ale i v nemocnici, bance nebo na dopravní křižovatce, procházejí jak reálné bytosti, tak snové postavy – třeba koně a pštrosi.*“²⁹, uvedla v recenzi operní kritička Věra Drápelová.

V roce 2009 se konala česká premiéra opery Benjamin Brittena *Smrt v Benátkách*, kterou nastudoval renomovaný japonský režisér Yoshi Oida. Inscenace se setkala s mimořádným ohlasem, získala hned dvě ceny Festivalu hudebního divadla Opera 2009 (Cenu za nejlepší inscenaci a Cenu za mimořádnou interpretaci role pro tenoristu Alana Okea za titulní roli Gustava von Achenbacha) a uspěla také v Cenách Sazky a Divadelních novin, kde získala titul v kategorii Nejlepší inscenace roku 2009. O inscenaci se pozitivně vyjadřovaly i odborné recenze, které *Smrt v Benátkách* označily za uměleckou událost desetiletí. „*Málokdy se v pražském operním divadle setkáme s dokonalostí a právě teď tomu tak je...*“³⁰ Pro Státní operu Praha byly pozitivní reakce, v době, kdy se zesilovaly diskuse o smyslu její samostatné existence, velkou morální podporou a zadostiučiněním.

Státní opera Praha připravila k 50. výročí úmrtí Bohuslava Martinů slavnostní koncert, který obsáhl široké rozpětí Martinů tvorby, a uvedl jako světovou premiéru *Nokturno č. 1 fis moll, H 91* z roku 1915. Bohuslav Martinů

²⁸ Eva Jeníková, *Večerník Praha*, 16. 2. 2002.

²⁹ DRÁPELOVÁ, Věra. *V Metrově opeře hraji koně i pštrosi*. [online]. [cit. 2012-06-12]. Dostupné z WWW: <http://kultura.idnes.cz/v-mertove-opere-hraji-kone-i-pstrosi-d7b-divadlo.aspx?c=A050316_174734_divadlo_kot>.

³⁰ JANÁČKOVÁ, Olga. *Praha – Smrt v Benátkách*. Muzikus.cz. [online]. [cit. 2012-06-12]. Dostupné z WWW: <<http://www.muzikus.cz/klasicka-hudba-jazz-clanky/Praha-Smrt-v-Benatkach-08-cervenec-2009/>>.

byl s budovou dnešní Státní opery Praha spojen několika tituly (a proto bychom tento koncert mohli zařadit do více kategorií - do světových i českých premiér a také do zapomenutých děl) – s operou *Mirandolina*, která měla premiéru ve Smetanově divadle a s operou *Tři přání*. Koncert byl navíc spojen i s Novým německým divadlem, protože byl zahájen symfonickým preludiem Skála, které Martinů složil pro Clevelandský orchestr a jeho šéfdirigenta Georga Szélla, který byl také jedním z šéfů opery Nového německého divadla³¹.

4. 2. 1. Bušení do železné opony

Projekt „Bušení do železné opony“ vznikl v roce 2002. Ředitel Státní opery Praha Daniel Dvořák tímto dával příležitost mladým hudebním skladatelům, aby uvedli svá díla na forbině divadla. Netradiční název projektu byl dán tím, že autor díla vždy před zahájením premiérového představení zabušil kladívkem na železnou oponu. V projektu, který později pokračoval na scénách Národního divadla, byly například uvedeny tituly *Nenávistná láska*³² (Otmar Mácha), *Božská komedie* (Martin Kumžák) nebo *Rytíř a smrt* (Vladimír Wimmer).

4. 3. Opomíjená a zapomenutá díla

Jednou z premiér, které Státní opera Praha připravila v roce 2000, byla premiéra opery *Voják a tanečnice* Bohuslava Martinů. Tato opera je jedním z důkazů o snahách navazovat na tradici uvádění opomíjených a znovu objevených oper.

Mezi inscenace kategorie opomíjených děl patří opera *Béatrice a Benedict*, která byla uvedena v roce 2004, v den 200. výročí narození skladatele Hectora Berlioze. Jde o operu, která není na českých operních scénách příliš známá.

Dimitrij je jedním z nejvýznamnějších operních děl romantického

³¹ BŘEZINA, Aleš. *Světová premiéra Martinů ve Státní opeře Praha*. Hudební rozhledy. [online]. [cit. 2012-06-12]. Dostupné z WWW:

<http://hudebnirozhledy.scena.cz/www/index.php?page=clanek&id_clanku=1107>

³² *Bušení do železa*. Český rozhlas. [online]. [cit. 2012-06-12]. Dostupné z WWW: <http://www.rozhlas.cz/kultura/portal/_zprava/30864>.

období, ale i přesto je v českých divadlech hodně opomíjen. Premiéra opery Antonína Dvořáka se uskutečnila v rámci projektu Česká hudba 2004. Režie se ujal Michael Tarant, který vypracoval náročnou režijní koncepci s mnoha detailními hereckými akcemi jak pro sólistky, tak pro sbor. Hudebně dílo nastudoval mladý dirigent František Preisler. Podle něj „*Dimitrij patří ke klenotům české hudby. V Dvořákově operním odkaze je Dimitrij naprosto rovnocenný s Rusalkou, i když je bohužel na našich pódiih neprávem opomíjen.*“³³ Kritika hodnotila negativně především pěvecké obsazení inscenace: „*S extrémními pěveckými nároky Dimitrije se inscenace zcela vyrovnat nedokázala. Sborové scény postrádaly zvukovou mohutnost, sezpívanost i srozumitelnost textu.*“³⁴ Dimitrij se však nakonec dočkal pouze osmi repríz a z repertoáru byl stažen.

4. 4. Stálíce operního repertoáru

V sezoně 2003/ 2004 měla premiéru nová inscenace opery *Carmen*, v režii Zdeňka Trošky. Uvedení *Carmen* si kladlo za cíl uvést v novém nastudování stálici světového operního repertoáru. Troškova *Carmen* se stala nejúspěšnějším a divácky nejnavštěvovanějším titulem roku 2004. K mimořádnému úspěchu inscenace přispěli také scénograf Milan Ferenčík, kostýmní výtvarník Josef Jelínek a především vynikající sólisté v titulních rolích. Operní kritička Helena Havlíková tehdy v Lidových novinách uvedla, že: „*Carmen ve Státní opeře je inscenace, která bude jistě všeobecně stravitelná nejen v rámci EU, ale určitě také pro konzumenty od Tokia po Washington.*“ (Helena Havlíková, Lidové noviny, 15. 3. 2004).

Na jevišti Státní opery Praha byla v květnu 2005 poprvé uvedena Dvořákova *Rusalka*. Režisér Troška vytvořil kouzelnou pohádku pro rodiče s dětmi: "*K Rusalce jsem přistupoval s úctou a pokorou. Toto dílo je zapsáno*

³³ PREISLER, František: *Dimitrij je klenot české opery*. OPERA: čtvrtletník Státní opery Praha. Jaro 2004, s. 9. [online]. [cit. 2012-02-15]. Dostupné z WWW: <http://www.opera.cz/downloads/opera_magazine_2004_01.pdf>.

³⁴ HRDINOVÁ, Radmila. *Dimitrij světovou scénu asi neovládne*. Právo. [online]. [cit. 2012-06-12]. Dostupné z WWW: <<http://www.novinky.cz/kultura/31259-dimitrij-svetovou-scenu-asi-neovladne.html>>.

do srdcí diváků. Možná jsem staromilec, ale myslím, že je nutné dopídit se, jak si to autor představoval. A jestliže napsal, že Rusalka je pohádka, tak by se měla hrát pohádka“³⁵. V titulní roli vystoupila pěvkyně Eva Urbanová, díky které probíhala nebývalá mediální kampaň.

Státní opera Praha obnovila v roce 2006 jednu z nejnavštěvovanějších inscenací (viz tabulka č. 5 o návštěvnosti inscenací), kterou je Verdiho *La traviata*. Pod vedením režiséra Arnauda Bernarda byla vytvořena černobílá inscenace, která nahradila předchozí podobu *La traviaty* (inscenace v režii Ladislava Štrose byla na repertoáru od roku 1982). I přesto, že byly počáteční reakce poněkud rozpačité, inscenace publikum zaujala. „*Nechci být špatným prorokem, 481 repríz předchozí inscenace je příliš vysoká laťka, přesto si myslím, že se nová Traviata jako celek podařila a bude se líbit.*“³⁶, uvedla Vlasta Reittererová po premiéře v Hudebních rozhledech.

4. 5. Netradiční inscenace

Do kategorie netradičních inscenací můžeme zařadit opery, které jsou uvedeny již v podkapitole 4. 2. a 4. 3., ale protože se takových titulů ve Státní opeře Praha hrálo podstatně více, uvádím některé i v této další podkapitole.

Jedním z takových netradičních děl je Vivaldiho barokní opera *Zuřivý Roland*, která měla svou českou premiéru v říjnu 2001 ve Státní opeře Praha. Byla to první barokní opera, která se kdy v této budově hrála. „*Těším se a jsem šťastný, že právě Státní opera uvede první produkci barokní opery*“³⁷, uvedl tehdy dirigent Jiří Kout. Kritiky ocenily výběr netradičního titulu, který vybočuje z běžného repertoáru.

³⁵ DRÁPELOVÁ, Věra. *Rusalka chce být čistou pohádkou*. MF Dnes. [online]. [cit. 2012-06-12]. Dostupné z WWW: <http://kultura.idnes.cz/nova-rusalka-chce-byt-cistou-pohadkou-d8m-hudba.aspx?c=A050504_192857_hudba_kot>.

³⁶ REITTEREROVÁ, Vlasta. *Černobílá Traviata*. Hudební rozhledy. [online]. [cit. 2012-06-12]. Dostupné z WWW: <http://hudebnirozhledy.scena.cz/www/index.php?page=clanek&id_clanku=403>.

³⁷ *Zuřivý Roland poprvé v Čechách*. Scéna.cz. [online]. [cit. 2012-06-12]. Dostupné z WWW: <<http://scena.cz/index.php?d=1&o=1&c=840&r=2>>.

Titulem roku 2006 se ve Státní opeře Praha stal, u nás ne příliš často uváděný, Bernsteinův *Candide*. S nápadem na jeho inscenování přišli bratři Šimon a Michal Cabanové, kteří dokázali vytvořit skvělou hudebně vizuální podívanou. Jejich nápadité režijní pojetí kladlo velké pohybové požadavky na sbor i sólisty. „*Inscenační nároky této svého druhu hořké crazy komedie jsou značné - podobně jako se rychle střídají hudební žánry, příběh se odehrává v mnoha kulturně i geograficky zcela odlišných prostředích, měnicích se rychlostí filmového střihu, navíc s velkými sborovými a tanečními výstupy.*“³⁸ Hudební nastudování bylo svěřeno mladému francouzskému dirigentovi Guillaume Tourniairovi, který své nadšení z hudby dokázal přenést jak na účinkující, tak na diváky. Inscenace se u kritiky setkala s mimořádnou chválou, protože „...*tato inscenace těžce konkuruje domácí muzikálové i operní produkci – hravá, vtipná, divácky přístupná. Zdá se, že je tu zaděláno na repertoárový hit.*“³⁹, a tak byl oproti původním plánům *Candide* zařazen i do plánu další sezony. Uvedením *Candida* prokázala Státní opera Praha „...*smysl existence dvou samostatných pražských operních domů*“⁴⁰.

Zpestřením operní produkce v roce 2007 bylo premiérové uvedení oper Francise Poulanka *Lidský hlas a Prsy Tirésiovy*, které se uskutečnilo v koprodukcí s Operním festivalem Sferisterio v italské Maceratě. Prsy Tirésiovy zazněly v české premiéře a inscenace sklídila velký ohlas. „*Poulenkovy opery znamenají v repertoáru Státní opery Praha příjemnou dramaturgickou inovaci a pod taktovkou Guillaume Tourniaira přinášejí kultivované a poučené hudební tlumočení Poulenkovy nádherné hudby.*“⁴¹

V sezoně 2007/ 2008 se stal šéfdirigentem Státní opery Praha Guillaume Tourniare, který se zasloužil o koncertní provedení kompletní verze scénické hudby Edvarda Griega k dramatu *Peer Gynt*. Toto dílo bylo vybráno i

³⁸ HAVLÍKOVÁ, Helena. *Candide hýří nápady*. Lidové noviny. [online]. [cit. 2012-06-12]. Dostupné z WWW:

<http://www.lidovky.cz/ln_kultura.asp?r=ln_kultura&c=A060529_102948_ln_kultura_vvr>.

³⁹ Radmila Hrdinová, Právo, 7. 6. 2006

⁴⁰ HAVLÍKOVÁ, Helena. *Candide hýří nápady*. Lidové noviny. [online]. [cit. 2012-06-12]. Dostupné z WWW:

<http://www.lidovky.cz/ln_kultura.asp?r=ln_kultura&c=A060529_102948_ln_kultura_vvr>.

⁴¹ Radmila Hrdinová, Právo 28. 2. 2007

s ohledem na 100. výročí úmrtí norského skladatele a projekt se uskutečnil pod záštitou Norského velvyslanectví v České republice. Kritika ocenila nejen uvedení díla, ale především jeho hudební nastudování. „*Nový šéfdirigent Guillaume Tourniaire vedl provedení k mimořádné emocionální výstižnosti spojené se stejně zaostřenou hráčskou precizností hudebníků.*“⁴²

Netradiční premiérou byl v roce 2009 titul s názvem *Vivat Opereta!* (titul by zároveň mohl patřit také do kategorie v podkapitole 4. 1., protože navazuje na historickou tradici divadla, ve kterém se uváděly operety). Baletní soubor připravil tuto společnou premiéru s operním souborem, z čehož vznikl průřez operetních děl. Jednalo se o složené představení ze druhých jednání operet *Hraběnka Marica* (Emmericha Kálmána), *Země úsměvů* (Franze Lehára) a *Netopýr* (Johanna Strausse ml.) v režii činoherního režiséra Petra Kracika. „*Volným pojítkem je vztah muže a ženy, jenž tvoří základní osu každé opravdové operety. Navíc, protože jde o společný operní a baletní projekt, jsem myslel na to, aby vybrané ukázky v sobě nesly i výrazný taneční potenciál.*“⁴³, vysvětluje výběr operet režisér Kracik. Představení se setkalo s příznivým ohlasem diváků, kterým na pražské scéně chybí klasické operety. Také kritika představení ocenila jako veselé a roztančené, ale s výtkou, že: „*Inscenaci chybí výraznější propojovací prvek, kterým by mohla být kupříkladu nějaká dějová figura*“⁴⁴. Dalším minusem bylo i to, že hudební čísla byla uváděna v německém originále, zatímco mluvené pasáže byly v češtině, což působilo nejednotně. S mimořádným úspěchem se setkal výkon baletu v choreografii Pavla Ďumbaly, zejména ve slavném Císařském valčíku, který diváci ocenily dlouhotrvajícím potleskem na otevřené scéně.

⁴² Petr Veber, Hospodářské noviny 30. 9. 2007

⁴³ *Tři velké operetní klipy. Rozhovor s Petrem Kracikem.* OPERA: čtvrtletník Státní opery Praha. Jaro 2009. s. 14. [online]. [cit. 2012-05-15]. Dostupné z WWW: <http://www.opera.cz/downloads/opera_magazine_2009_01.pdf>.

⁴⁴ *Vivat operet! nově na scéně Státní opery v Praze.* Musical-opereta.cz. [online]. [cit. 2012-05-15]. Dostupné z WWW: <<http://www.musical-opereta.cz/vivat-opereta-nove-na-scene-statni-opery-v-praze>>.

4. 6. Klíčové inscenace baletního souboru

V roce 2003 začal ve Státní operě Praha samostatně působit baletní soubor, který se představil titulem *Dáma s kaméliemi*. Tento balet byl prvním tanečním titulem, který nastudoval umělecký šéf baletu Pavel Ďumbala s nově vytvořeným baletním souborem. Inscenace si kladla za cíl představit ve velkých rolích sólisty Pražského komorního baletu. Kritika se po premiéře vyjádřila mimo jiné o přesvědčivém startu baletu Státní opery Praha do nové éry⁴⁵.

První premiérou samostatného baletního souboru s orchestrem byla Prokofjevova *Popelka*, kterou na konci roku 2004 soubor nastudoval v choreografii Pavla Šmoka a Pavla Ďumbaly. Titul byl zvolen především jako atraktivní představení pro rodiny s dětmi a publikum jej přijalo s nadšením. „Pavel Šmok, klasik české autorské taneční tvorby a režisér, drží celou dobu diváky v pohádkovém světě. Děti jsou citliví diváci a tady se rozhodně nebudou nudit ani přemítat o dlouhých a někdy zcela zbytečných baletních virtuózních pasážích a variacích retardujících děj.“⁴⁶

Balet Státní opery Praha uvedl také netradiční a atraktivní titul – *Time of Pain / Čas bolesti*. Nastudování inscenace v choreografii Bronislava Roznose, kladlo na všechny sólisty vysoké technické nároky, protože představení vyžadovalo zvládnutí akrobatických prvků, šplhání po vysokých konstrukcích a bubnování na velké plechové barely. Toto netradiční taneční představení zaznamenalo u diváků úspěch a po letech se v roce 2007 na krátkou dobu vrátilo zpět na jeviště. Nevšednost taneční inscenace ocenila i odborná kritika, například Jaroslav Someš uvedl v Hudebních rozhledech č. 8/2005: „O výkonech všech tanečníků lze hovořit s upřímnou chválou. Inscenace je příkladem kolektivní umělecké výpovědi.“⁴⁷

⁴⁵ Zpráva o činnosti a hospodaření v roce 2004. Státní opera Praha, 2005. s. 5

⁴⁶ Marcela Benoniová, Právo. 22. 12. 2004.

⁴⁷ SOMEŠ, Jaroslav. *Soudobý balet dostal opět slovo*. Hudební rozhledy, 08/05. [online]. [cit. 2012-03-25]. Dostupné z WWW:

<http://www.hudebnirozhledy.cz/www/index.php?page=clanek&cislo_id=46&id_clanku=254>.

V repertoáru baletního souboru nechybí ani nejslavnější klasický titul všech dob, *Labutí jezero* Petra Iljiče Čajkovského. Pojetí inscenace, která měla premiéru v roce 2007, vychází z tradiční verze Lva Ivanova a Maria Petipy. Záměrem celého inscenačního týmu bylo dát Labutímu jezeru takovou podobu, která by respektovala původní skladatelovu ideu velkolepé podívané. „*Inscenace vychází ze záměru vytvořit balet pro celou rodinu*“⁴⁸. Baletní soubor však především potvrdil svou vysokou úroveň na české baletní scéně. V Labutím jezeře se od premiéry představilo také mnoho výjimečných zahraničních hostů, mezi které bezpochyby patří především Daria Klimentová, primabalerína Anglického národního baletu v Londýně, se svým tanečním partnerem Dmitri Gruzdyevem, tehdejší sólisté baletu v Düsseldorfu Andrea Kramešová a Filip Veverka nebo první sólistka Mariinského divadla ze Sankt Petěrburku Sofia Gumerova, se kterou tančil Stanislav Fečo.

Netradičním titulem v podobě taneční hororové love story *Fantom Opery* obohatil baletní soubor svůj repertoár v roce 2008. Světová premiéra tohoto romanticky laděného baletu na motivy románu Gastona Leroux *Le Fantôme de l'Opéra* se stala především pro představitele hlavních rolí jednou z nejnáročnějších inscenací po celou dobu existence baletního souboru. Režisér a choreograf Libor Vaculík přenesl děj do baletního prostředí a vytvořil atraktivní taneční drama s hudbou Petra Maláska. „*Již dávno jsem se zaobíral myšlenkou přenést příběh Fantom opery do prostředí, které se může nezasvěcenému divákovi jevit jako černobílé. Do prchavého a křehkého baletního světa, jenž je ve srovnání s ostatními divadelními žánry velmi zranitelný a hlavně časově omezený a pomíjivý*“⁴⁹, seznamoval Libor Vaculík s výběrem tématu. Velký úspěch sklidili především sólisté baletu Zuzana Hvízdalová a Richard Hlinka, který byl za titulní roli démonického Fantoma navržen v širší nominaci na Cenu Thálie 2008. Zuzana Hvízdalová byla

⁴⁸ BOHUTÍNSKÁ, Jana. Divadelní noviny. [online]. [cit. 2012-03-25]. Dostupné z WWW: <<http://host.divadlo.cz/noviny/clanek.asp?id=13485>>.

⁴⁹ *Tajemný fantom v křehkém baletním světě*. OPERA: čtvrtletník Státní opery Praha. Jaro 2008/ č. 76. s. 22. Registrace: MK-ČR-10625.

nominována po obnovené premiéře Fantoma Opery v roce 2011 na Cenu Thálie 2011⁵⁰.

V roce 2010 byl ke spolupráci s baletním souborem přizván známý evropský choreograf Youri Vámos, pod jehož vedením byla vznikla jedna z mimořádných baletních inscenací na scéně Státní opery Praha. Vámos v osobité choreograficko-režijní adaptaci Čajkovského *Spící krasavice* vytvořil dramatický příběh o šťastném životě a tragickém zániku carské rodiny. Velkolepé scény z ruského dvora se ve vzpomínkách Anny Anderson – Anastasie proměňují v obrazy z dětství. Inscenace byla mimořádně technicky i výrazově náročná především pro představitele hlavních rolí, ale také pro sbor i žáky baletní přípravky. „Vámos klade důraz na propracovanost a interpretační kvalitu sborových scén i sólových výstupů“⁵¹. „Krásné a leckdy překvapivé výkony nedávno formovaného baletního souboru Státní opery Praha přesvědčí o tanečních kvalitách a snaze předvést maximální výkon.“⁵²

V roce 2011 připravil baletní soubor jeden z nejznámějších romantických baletů, Adamovu *Giselle*. Inscenace v choreografii Hany Vlácilové se setkala s nebývalým diváckým ohlasem a uspěla i u odborné kritiky. Sólisté Miho Ogimoto a Michal Krčmář byli za své role nominováni na Cenu Thálie 2011 a Miho Ogimoto cenu získala⁵³. Třikrát v inscenaci hostovala také primabalerína Anglického národního baletu Daria Klimentová společně se sólistou Anglického národního baletu Vadimem Muntagirovem. Úroveň inscenace potvrdil také zájem České televize, která pořídila kompletní záznam představení a odvysílala jej 2. února 2012 na ČT2⁵⁴.

⁵⁰ Nominace 2011. [online]. [cit. 2012-06-04]. Dostupné z WWW: <http://www.ceny-thalie.cz/nominace.php?kategorie=balet_zeny>.

⁵¹ MACKOVÁ, Iveta. *Taneční drama poslední carské dcery*. Kult 03/2010. [online]. [cit. 2012-05-04]. Dostupné z WWW: <http://www.kult.cz/web_kult/archiv/kult-2010-03.pdf>.

⁵² Marcela Benoniová, Právo 2. 2. 2010

⁵³ Nominace 2011. [online]. [cit. 2012-06-04]. Dostupné z WWW: <http://www.ceny-thalie.cz/nominace.php?kategorie=balet_zeny>.

⁵⁴ *Giselle*. Česká televize. [online]. [cit. 2012-06-04]. Dostupné z WWW: <<http://www.ceskatelevize.cz/porady/10326998289-giselle/>>.

5. HLAVNÍ UMĚLECKÉ OSOBNOSTI SLEDOVANÉHO OBDOBÍ

Státní opera Praha je již od dob Nového německého divadla vyhledávanou evropskou scénou, se kterou spolupracují významné osobnosti světové operní scény. Z historie byl jednou z nejdůležitějších osobností první ředitel Nového německého divadla Angelo Neumann. Angelo Neumann s sebou do Prahy přivedl Gustava Mahlera, který uvedl pražskou premiéru Wagnerových oper Zlato Rýna a Valkýra. V Novém německém divadle poprvé v Praze provedl v roce 1888 vlastní verzi nedokončené Weberovy opery Die drei Pintos (Tři Pintové). Neméně důležitými osobnostmi byli také Alexander Zemlinsky, Georg Széll, Václav Kašík nebo hvězdy své doby Enrico Caruso, Alessandro Bonci a v neposlední řadě také Edita Gruberová.

V letech 2000 – 2011 se ve Státní opeře představili například pěvci Elisabeth Connell, Eva Urbanová, Simona Houda Šaturová, Elena Baramova, Dagmar Pecková, Maida Hundeling, Efe Kislali nebo Mario Zhang, dirigenti Bohumil Gregor, František Preisler, Claire Levacher, Hilary Griffiths nebo Jan Latham-Koenig.

5. 1. Pavel Šmok

Renomovaný český choreograf Pavel Šmok se stal v roce 1980 tvůrcem a uměleckým vedoucím Pražského komorního baletu. Pod jeho vedením soubor inscenoval stovky baletů nejen na domácích, ale také na zahraničních scénách. Šmok vytvořil také choreografie k desítkám oper, operet, muzikálů nebo činoherním inscenacím. Vytvořil také zábavně výchovný pořad pro děti Jak se dělá balet. Jako umělecký vedoucí Pražského komorního baletu stál u zrodu baletního souboru Státní opery Praha, kde za doby ředitele Jaroslava Vocelky působil jako čestný umělecký šéf baletu a ředitelův umělecký poradce. V roce 2006 získal Zvláštní cenu kolegia pro udělování prestižních cen Thálie.

5. 2. Bohumil Gregor

Dirigent Bohumil Gregor byl mezinárodně uznávaný znalec a interpret Janáčkova operního díla. Svou první příležitost dostal v roce 1947 v Divadle 5. května (dnešní Státní opeře), kde dirigoval Pucciniho operu Madama Butterfly. Trvale spolupracoval například s Královskou operou ve Stockholmu. V letech 1999 – 2002 byl hudebním ředitelem Státní opery Praha, kde za dobu svého působení nastudoval unikátní opery Bubu z Montparnassu, Polský žid nebo Hamlet. Jeho posledním představením, které ve Státní opeře Praha dirigoval, byla v roce 2005 symbolicky Madama Butterfly, se kterou kdysi začínal.

5. 3. Hilary Griffiths

Britský dirigent Hilary Griffiths byl v uplynulých letech generálním ředitelem Symfonického orchestru a opery v Řezně, působil také jako hudební ředitel opery v Oberhausenu, šéfdirigent Opery v Kolíně nad Rýnem, ale také šéfdirigentem Státní opery Praha. Od roku 2009 je šéfdirigentem Opery v německém Wuppertalu. Ve Státní opeře Praha řídil přes 200 představení, mezi které se řadí tituly jako Smrt v Benátkách, Salome, Florentinská tragédie, Kouzelná flétna, Očekávání, Bohéma, Nížina nebo Sicilské nešpory. Dodnes se do Státní opery Praha pravidelně vrací a diriguje jak nové, tak stálé repertoárové tituly.

5. 4. Christina Vasileva

Bulharská sopranistka Christina Vasileva patřila v posledních sledovaných letech k hlavním hvězdám Státní opery Praha. Od roku 1995 byla v angažmá v opeře libereckého divadla F. X. Šaldy, kde vytvořila řadu rolí, mezi které patří například Rusalka, Violetta, Desdemona, Cio-Cio-San nebo Manon Lescaut. Mnohokrát hostovala také ve světových operních domech a mimořádný úspěch získala v Japonsku v roce 2003, kde zazářila jako Violetta v La traviatě. V letech 2006 - 2011 byla sólistkou Státní opery Praha, kde vytvořila roli Eleny v Sicilských nešporách, Cio-Cio-San v Madama Butterfly,

Mimi v Bohémě, Manon Lescaut, Rusalky, Leonory v Trubadúrovi nebo Desdemony v Otellovi. V roce 2008 byla nominovaná na Cenu Thálie za roli Mimi v Pucciniho Bohémě a v roce 2011 obdržela Cenu Thálie 2010 za mimořádný jevištní výkon v roli Káti v inscenaci Káťa Kabanová, kterou uvedlo pražské Národní divadlo.

5. 5. Zdeněk Troška

Jeden z nepopulárnějších českých filmových režisérů slavil úspěch i na divadelních scénách. V roce 1989 uvedl ve Smetanově divadle operu Don Carlos a v letech 1995 – 1999 uváděl Dvořákovu Rusalku na Křižíkově fontáně na pražském Výstavišti. V roce 2004 režíroval ve Státní opeře Praha Carmen a o rok později Dvořákovu Rusalku. Obě inscenace jsou dodnes těmi nejoblíbenějšími a divácky nejúspěšnějšími operami na repertoáru.

5. 6. Ondrej Lenárd

Slovenský dirigent Ondrej Lenárd spolupracuje s předními zahraničními i domácími orchestry, například s Českou filharmonií, Mnichovskou filharmonií nebo Tokyo Metropolitan Orchestra. Kromě symfonických orchestrů dirigoval ve Staatsoper ve Vídni, ve Státní opeře v Budapešti nebo v americké Houston Grand Opera. Se Státní operou Praha spolupracuje již od roku 2005, kde řídil například Rusalku, Carmen, Maškarní ples, Tosku nebo Bohému.

6. ZÁJEZDY UMĚLECKÝCH SOUBORŮ STÁTNÍ OPERY PRAHA

Ve sledovaném období uskutečnila Státní opera Praha mnoho tuzemských i zahraničních vystoupení. Mezi stálé země, kam se soubor Státní opery Praha pravidelně vrací, patří Japonsko, kde jsou mimořádně vstřícní a vnímaví diváci. Představení ve velkokapacitních japonských koncertních halách byla vždy vyprodaná. K tradičním destinacím, kam se soubor opery často vrací patří také Rakousko, Turecko nebo Německo. Baletní soubor slavil velké úspěchy na Sicílii, v Itálii, Řecku nebo v Německu.

Státní opera Praha také tradičně vystupuje na Mezinárodním operním festivalu Smetanova Litomyšl.

6. 1. Zájezdy souboru opery

Na podzim roku 2001 se uskutečnil zájezd do Japonska s Verdiho *Aidou*. Mimořádným hostem byl v šesti představeních slavný argentinský tenorista José Cura.

Státní Opera Praha uzavřela v roce 2004 smlouvu o spolupráci s Beseto Operou z korejského Soulu, v jejímž rámci vystoupili korejští sólisté v říjnu 2004 v Praze a v dubnu 2005 se pak naopak v Koreji uskutečnilo několik představení Mozartovy *Kouzelné flétny*, ve kterých se představili sólisté Státní opery Praha.

Mimořádně bohatý na zájezdy byl rok 2005. Hned na jeho začátku se uskutečnilo velké turné po Japonsku, kde Státní opera Praha hostuje pravidelně již od roku 1996. Během turné, které organizačně zajišťovala agentura Konzerthaus Japan, se v několika lednových týdnech odehrála série představení *Kouzelné flétny* a *Netopýra*. Soubor vystoupil v Tokiu, Osace, Fukuocce, Hirošimě a Yokohamě.

V tomto roce byl podepsán protokol o spolupráci mezi Státní operou Praha a Asociací Arena Sferisterio v italské Maceratě. Za italskou stranu

podepsala tento protokol světoznámá operní pěvkyně Katia Ricciarelli. Prvním společným počinem bylo uvedení opery Francise Poulenca *Prsy Tirésiovy* a světové premiéry opery současného italského skladatele Marka Tutila „*Le bel indiférent*“. Obě představení zahajovaly 41. operní sezonu v Maceratě se odehrály v tamním divadle Lauro Rossi, v režii Pier Luigi Pizziho, za účasti sboru a orchestru Státní opery Praha pod vedením francouzského dirigenta Guillaume Tourniaira. Představení byla vyprodaná a publikum bylo z výkonů umělců nadšeno.

Ve stejném roce vystoupila Státní opera Praha poprvé ve své historii ve slavném Velkém festivalovém domě v rakouském Salcburku, kam byla pozvána Solnohradským kulturním sdružením. Představení Verdiho *La traviaty* v režii Ladislava Štrose se setkalo s kladnou odezvou u diváků, obě reprízy byly zcela vyprodané.

V dubnu 2006 zahajovala Státní opera Praha 13. ročník operního festivalu v polské Bydhošti s představením Verdiho opery Sicilské nešpory. V červnu odjel soubor do maďarského Miskolce, kde hostoval s Leoncavallovou Bohémou v rámci tamějšího mezinárodního operního festivalu. Na podzim téhož roku slavil operní soubor velký úspěch s Verdiho *La traviatou* v Salcburku, kde se odehrály dvě představení v Grosses Festspielhausu.

V červenci 2007 se Státní opera Praha úspěšně představila v Německu, kde s inscenací Verdiho *La traviaty* vystoupila na operním festivalu konajícím se pod širým nebem na zámku Thurn und Taxis v Regensburgu a v zámeckém parku v Mannheimu. Na podzim se operní soubor představil v Salcburku s inscenací Rossiniho *Lazebníka sevillského*. Obě představení, která se konala v Haus für Mozart, zaznamenala u diváků mimořádný ohlas. V říjnu čekalo na soubor velké měsíční turné po Japonsku, kam se Státní opera Praha vypravila již poosmé. Tentokrát se v Japonsku představila Verdiho *La traviata*, která byla během turné uvedena celkem 23krát. Všechny sály byly beznadějně vyprodané a ve slavné tokijské hale Bunka Kaikan, kde se odehrály čtyři představení,

musela být ještě přidávána zvláštní místa, kvůli neodbytnému zájmu japonských diváků.

Na podzim roku 2009 se konala dvě přestavení Verdiho *Aidy* ve Velkém festivalovém domě v Salcburku. Obě představení, které byly součástí tradičního festivalu Salzburger Kulturtage, řídil italský dirigent Giorgio Croci, který od té doby se souborem opery spolupracuje pravidelně. Soubor Státní opery Praha podal nadprůměrný výkon, který byl po zásluze odměněn publikem. Významným hostem představení byl český velvyslanec v Rakousku, Jan Koukal.

S *Aidou* slavil operní soubor i velký úspěch na devátém turné po Japonsku. Během čtyřtýdenního turné se soubor představil v patnácti městech, mezi které patřilo například Tokio, Fuchu, Yokosuku, Toyama, Ina, Nagoya, Osaka, Kobe nebo Sapporo. Všechny velké sály s kapacitou přes 2500 míst byly zcela vyprodány.

6. 2. Zájezdy souboru baletu

Na podzim 2005 hostoval soubor baletu v Drážďanech, kde se představil s inscenací *Time of Pain/ Čas bolesti*. Publikum v Schauspielhaus Dresden přijalo baletní soubor Státní opery Praha velmi vstřícně.

Rok 2006 byl pro baletní soubor bohatý na zájezdy. Baletní soubor Státní opery Praha se v lednu 2006 představil v řecké Soluni s baletem *Popelka*. Na scéně Thessaloniki Concert Hall se odehrály čtyři představení, které zaznamenaly velký úspěch. V druhé polovině ledna absolvoval soubor turné s titulem *Dáma s kaméliemi*. Tanečníci se představili v Chebu, Novém Jičíně, Prostějově a v německém Freiburgu. V dubnu se soubor vypravil do Itálie, kde ve městech Modena, Treviso a Trento představili publiku oblíbenou *Popelku*. V závěru divadelní sezony, na přelomu května a června, se uskutečnila série devíti představení baletu *Popelka* na scéně sicilského Teatro Massimo Bellini v Catanii, kde soubor baletu vystoupil za doprovodu místního orchestru. Na podzim téhož roku se na pozvání Salzburger Kulturvereinigung

uskutečnil zájezd do rakouského Salcburku. Na scéně Velkého festivalového domu se baletní soubor představil s inscenací *Dáma s kaméliemi*. Téměř ihned po návratu ze Salcburku se balet přemístil do německých Drážďan, kde se odehrálo představení *Popelky*.

16. listopadu 2008 se v předvečer 19. výročí sametové revoluce uskutečnilo vystoupení baletu v Theater Dortmund, jehož iniciátorem byl Honorární konzul České republiky v Německu a společnost *Auslandsgesellschaft Deutschland*. Baletní soubor Státní opery Praha se tu představil se Smetanovou *Mou vlastí*, v choreografii Jána Ďurovčíka. Výkon tanečníků i orchestru byl odměněn dlouhotrvajícím potleskem a závěrečnými *standing ovation*. Tato taneční verze Smetanovy *Mé vlasti* je v Německu vnímána jako velký umělecký počín.

Balet Státní opery Praha hostoval v únoru 2010 v italské Ravenně s oblíbenou inscenací baletu *Popelka*. V Ravenně se uskutečnila dvě představení, které se setkaly s nadšením u diváků.

PRAKTICKÁ ČÁST

V této části své diplomové práce se budu zabývat hospodařením Státní opery Praha, kde pomocí tabulek srovnám jednotlivé roky hospodaření. Veškeré údaje jsou čerpány z vydaných Výročních zpráv o hospodaření Státní opery Praha a Národního divadla. Další část práce se věnuje transformaci pražské operní scény, která právě probíhá. Při rozboru transformace vycházím z koncepce transformace, kterou vydalo Ministerstvo kultury ČR, z názorů odborníků na danou problematiku a také z vlastní zkušenosti, kterou ze samotné transformace mám.

7. VÝVOJ HOSPODAŘENÍ STÁTNÍ OPERY PRAHA

Hospodaření Státní opery Praha se ve sledovaném období neustále potýkalo s nedostatečným příspěvkem⁵⁵ Ministerstva kultury ČR. Ekonomická soběstačnost se i přes nízký příspěvek stále pohybovala okolo 45 - 50 %⁵⁶, což je nejen v evropském měřítku ojedinělý jev⁵⁷. Největší soběstačnost měla Státní opera Praha v roce 2004. V tomto roce, jak vyplývá z tabulky 1, dosáhla 55 %. Pro srovnání je důležité uvést, že Národní divadlo má soběstačnost v průměru okolo 35 - 37 %⁵⁸.

Jedním z hlavních cílů managementu divadla bylo udržení příznivého poměru mezi celkovou návštěvností⁵⁹ a průměrnou cenou vstupenek. Vedení divadla se snažilo každou sezonu vytvořit takový dramaturgický plán, který by

⁵⁵ příspěvky od MK viz tabulka 3

⁵⁶ viz tabulka 1

⁵⁷ srovnání s evropskými scénami v podkapitole 8. 1.

⁵⁸ *Výroční zpráva o činnosti a hospodaření v roce 2010*. Národní divadlo, 2011. s. 23. [online]. [cit. 2012-05-26]. Dostupné z WWW: <<http://www.narodni-divadlo.cz/archive/fg944388fsf64t1dbc7d371bb0488f01.pdf>>.

⁵⁹ viz tabulka 2

obsahoval divácky atraktivní repertoár jak pro domácí, tak zahraniční publikum a neopomínal ani předplatitelské skupiny.

Tab. 1 – Ekonomická soběstačnost Státní opery Praha v letech 2000 – 2011

Období	Soběstačnost (v procentech)
2003	53
2004	55
2005	47
2006	41
2007	48
2008	45
2009	46
2010	41
2011	51

Zdroj: Výroční zprávy o hospodaření Státní opery Praha (v letech 2000 – 2002 nebyly Výroční zprávy vydané v tištěné, proto nejsou dostupné ani v archivu Státní opery).

Tabulka 2 přináší údaje o návštěvnosti ve sledovaném období. Největší procento návštěvnosti bylo zaznamenáno v sezoně 2000/ 2001 a v roce 2007, kdy se návštěvnost dostala přes 74 %. V posledních letech se postupně měnil trend převažujících zahraničních návštěvníků a začal se zvyšovat počet domácích diváků. Od roku 2009 se začaly projevovat také dopady celosvětové hospodářské krize, což vedlo k odlivu zahraničních návštěvníků. Nejvyšší návštěvnost byla v jarních měsících – duben, květen, nejnižší tradičně na začátku sezony – v srpnu. Představením s nejvyšší návštěvností byl takřka po celou dobu silvestrovský *Netopýr*. Silvestrovské představení *Netopýra* nebylo

běžným představením, ale gala večerem nejen se Straussovou operetou, ale především se slavnostním rautem a zábavou až do ranních hodin. Vstupenky na toto představení byly mimořádně vysoké – pohybovaly se od 4000,- Kč za nejlevnější místa na II. balkoně.

Tab. 2 – Návštěvnost Státní opery Praha v letech 2000 – 2011

Období	Návštěvnost (v procentech)
2000 - 2001	74,7
2001 - 2002	71,8
2002 - 2003	70,2
2003	71
2004	72,5
2005	73,5
2006	71,8
2007	74,1
2008	71,8
2009	72,1
2010	71,7
2011	72,9

Zdroj: Výroční zprávy o hospodaření Státní opery Praha

V tabulce 3 přináším přehled hospodaření Státní opery Praha v jednotlivých letech sledovaného období. Z této tabulky vyplývá, že nejúspěšnějším rokem byl rok 2011, ve kterém tržby činily přes 90 milionů Kč, což jsou vůbec historicky nejvyšší tržby. Nejslabším rokem hospodaření byl rok 2002 (za vedení ředitele Daniela Dvořáka, které přebíral ředitel Jaroslav

Vocelka), kdy byla dosažena ztráta ve výši 23.962.000,- Kč. Tehdejší ztrátu ve výši téměř 24 milionů Kč nedokázala Státní opera Praha v příštím roce vyrovnat, a ministerstvo ji proto muselo přispět částkou 20.738.000,- Kč⁶⁰ ke krytí této ztráty. Rok 2002 byl pro budoucnost hospodaření Státní opery Praha klíčový, protože dluhy, které „zajistilo“ tehdejší vedení divadla se táhly mnoho dalších let. Další ztrátové roky 2008 a 2010 byly vždy vyrovnány hospodařením příštího roku. Státní opera Praha, která je od 1. ledna 2012 součástí Národního divadla, dosáhla v roce 2011, tedy v posledním roce své samostatné existence, soběstačnosti ve výši 51 procent.

Tab. 3 – Hospodaření Státní opery Praha v letech 2000 - 2011

Období	Hospodářský výsledek	Tuzemské tržby	Příspěvek od MK ČR (v tis. Kč)
2000	23.000,-	67.448.000,-	78 919
2001	97.000,-	79.762.000,-	87 825
2002	-23.962.000,-	65.047.000,-	100 917
2003	3.224.000,-	77.469.000,-	113 007
2004	15.686.255,-	88.580.000,-	120 862
2005	0	86.514.000,-	161 162
2006	52.000,-	87.735.000,-	168 622
2007	0	84.516.000,-	139 515
2008	- 1.799.702,-	85.436.000,-	142 602
2009	1.799.702,-	79.277.000,-	148 125
2010	- 13.530.000,-	82.200.000,-	139 194
2011	0	91.173.000,-	120 702

⁶⁰ *Koncepce transformace státních příspěvkových organizací Státní opera Praha a Národní divadlo*. Ministerstvo kultury ČR, Praha, 2011. s. 4. [online]. [cit. 2012-02-13]. Dostupné z WWW: <<http://www.mkcr.cz/assets/zpravodajstvi/zpravy/Koncepce-transformace.pdf>>.

Zdroje: *Výroční zpráva o hospodaření Státní opery Praha v roce 2011, s. 22 a Koncepce transformace státních příspěvkových organizací Státní opera Praha a Národní divadlo, s. 4*

7. 1. Spolupráce s Bohemia Ticket

Pro hospodaření Státní opery Praha byla již od počátku jejího samostatného působení důležitá spolupráce se společností Bohemia Ticket, která byla výhradním prodejcem vstupenek. Bohemia Ticket již v roce 1992 bezplatně vybavila Státní operu Praha softwarem na prodej vstupenek, který ji umožnil jako první v České republice prodávat vstupenky online. Tento systém také propojuje prodejní místa v České republice, mezi které patří největší hotely v Praze a mnoho cestovních kanceláří. Bohemia Ticket se aktivně podílí na obchodní a cenové politice divadla a spolupracuje také při tvorbě předplatného. Za prodané vstupenky náleží Bohemia Ticket 2,5% provize z každé vstupenky, která se prodá ve Státní opeře Praha a 10% provize z prodeje ve vlastní síti prodejců a partnerů⁶¹.

Ředitel Bohemia Ticket Bedřich Plecháč, bývalý dlouholetý ekonomický náměstek ředitele Národního divadla, má velké zkušenosti s provozem pražských divadelních scén a jeho společnost je dnes jedním z největších prodejců vstupenek na všechna představení Národního divadla. Jeho obchodní strategie dlouhodobě podporují prodej a vysoké tržby Státní opery Praha (průměrná tržba za operní představení činí 350 000,- Kč, ale v kombinaci vhodného titulu a termínu lze dosáhnout až 670 000,- Kč⁶²). Další soukromé akce, jako například pořádání galavečeří na jevišti Státní opery Praha navíc přispívalo ke zvyšování návštěvnosti a prestiže operního domu.

I přesto, že se objevily informace o pochybných smlouvách mezi Státní operou Praha a společností Bohemia Ticket, je však zcela nezpochybnitelné, že cenová a obchodní politika Bohemia Ticket výrazně přispěla k vysoké návštěvnosti Státní opery Praha.

⁶¹ *Jak se ve Státní opeře dvacet let podnikalo s čertem. Česká pozice.* [online]. [cit. 2012-06-13]. Dostupné z WWW: <<http://www.ceskapozice.cz/byznys/podnikani-trhy/jak-se-ve-statni-opere-dvacet-let-podnikalo-s-certem>>.

⁶² tamtéž

7. 2. Předplatné

Ke stálým příjmům Státní opery Praha patří dlouhá léta abonentní cykly. Počet abonentů se každou sezónou nepatrně zvyšuje⁶³, k čemuž přispívá nejen vhodné dramaturgické složení jednotlivých cyklů, ale především příznivá cena. Předplatné Státní opery Praha bylo vždy díky své ceně určeno především pro domácí publikum. Ceny abonentních cyklů jsou vždy o 30 – 60 % výhodnější než běžné ceny vstupenek a předplatitelé si navíc zajistí svá oblíbená místa na celou sezónu. Mezi stálé abonentní řady patří Premiéry, Světové operní hity, Velká a Malá řada, Rodiny, Odpoledne v opeře, Seniorské řady, Studentská řada, Divadlo pro děti nebo Nové inscenace, ke kterým se postupně přidávají nové řady obsahující jak operní, tak baletní představení. Velkou oblibu si získalo také Vánoční předplatné.

7. 3. Baletní přípravky ve Státní opeře Praha

Součástí každého světového divadla jsou programy pro děti a mládež, které si vychovávají budoucí generaci umělců. Například New York City Ballet si své budoucí tanečnický vychovává v Lincoln Center, kde sídlí „The School of American Ballet“⁶⁴. I pražské Národní divadlo má vlastní baletní přípravku, jejíž novodobá historie sahá do roku 1953⁶⁵.

Státní opera Praha pokračuje v tradici baletní výuky pro děti prostřednictvím dvou baletních škol. Baletní škola Olgy Kyndlové při Státní opeře Praha existuje ve Státní opeře Praha již 15 let a je určena pro „*pohybově nadané dívky i chlapce se zájmem o tanec*“⁶⁶. Druhou baletní školou je Baletní škola Děti

⁶³ Podle ročenek Státní opery Praha z let 2000 – 2008 se počet abonentů pohybuje v průměru okolo 4500 – 5000, počet předplatitelů na sezónu 2011/ 2012 byl 6839 abonentů.

⁶⁴ The School of American Ballet. [online]. [cit. 2012-06-13]. Dostupné z WWW: <<http://www.sab.org/>>.

⁶⁵ Baletní příprava Národního divadla. [online]. [cit. 2012-06-13]. Dostupné z WWW: <http://www.narodni-divadlo.cz/Default.aspx?jz=cz&dk=soubor_balet_pripavka.aspx&sb=3>.

⁶⁶ Baletní škola Olgy Kyndlové. . [online]. [cit. 2012-06-13]. Dostupné z WWW: <<http://www.baletniskola-ok.cz/>>.

Terpsichory, kterou vede Pavlína Ďumbalová (manželka bývalého šéfa baletu Státní opery Praha). Vybrané děti z obou přípravek účinkují v inscenacích Státní opery Praha, například v Mozartově *Kouzelné flétně*, Pucciniho *Madama Butterfly* nebo v baletech *Labutí jezero* a *Spící krasavice – poslední dcera cara*.

8. TRANSFORMACE STÁTNÍ OPERY PRAHA A NÁRODNÍHO DIVADLA

O nutnosti transformace pražské operní scény se vedly debaty prakticky ihned po osamostatnění Státní opery Praha od Národního divadla v devadesátých letech. Již po roce 1990 rostla kritika nesmyslného spojení Smetanova a Národního divadla z roku 1948, což se setkala se souhlasem nového vedení Národního divadla i Ministerstva kultury ČR. Nejdříve byl na podzim roku 1990 rozdělen operní soubor a produkce byla rozdělena na obě scény, z nichž každá měla vlastní orchestr a sbor. Rozhodnutím tehdejšího ministra kultury Milana Uhdeho se operní soubor Smetanova divadla oddělil od Národního divadla a získal statut nezávislého divadla s názvem Státní opera Praha, jehož prvním ředitelem byl Karel Drgáč. Právě tehdejší ředitel Státní opery Praha měl údajně Ministerstvu kultury slíbit, že samostatná operní scéna nezatíží rozpočet ministerstva žádnými výdaji a divadlo bude ekonomicky samostatné. Rozpočet Státní opery Praha byl ale od počátku samostatné existence nevyrovnaný a postupem času se zhoršoval. Ke špatnému hospodaření však přispívaly především nerozvážené kroky jednotlivých ředitelů, které vedly ke špatným hospodářským výsledkům a uzavírání mnohdy pochybných (a nic nepřinášejících) partnerství a smluv⁶⁷. Nakonec příspěvek, který Státní opera Praha dostávala od Ministerstva kultury ČR byl nedostačující a ve srovnání s dotací, která byla poskytována Národnímu divadlu nesrovnatelně nižší. Snižování příspěvků od státu je však celosvětovým trendem, například londýnská Royal Opera House získává příspěvek, který činí cca 26 % jejich celkových příjmů⁶⁸. Problém financování ve Státní opeře Praha bohužel neřešila ani dlouhodobě vysoká soběstačnost, která se trvale

⁶⁷ Za vše uvádím jako příklad lyrikál Kudykam, který se ve Státní opeře Praha uváděl od října 2009 do ledna 2011. Státní opera Praha v době, kterou poskytovala této produkci, přicházela o tržby z vlastních představení, které ani zdaleka nenahradila finanční částka, kterou získala ze smlouvy s Kudykamem.

⁶⁸ ROYAL OPÉRA HOUSE. *Annual Review 2009/10. Resolution*. s. 102. [online]. [cit. 2012-05-15]. Dostupné z WWW: <<http://static.roh.org.uk/about/pdfs/annualreview0910.pdf>>.

pohybovala okolo 40 - 50 %⁶⁹, což je unikát nejen v domácím, ale i mezinárodním kontextu. Srovnávat ji tak v tomto ohledu můžeme například s Royal Opera House v Londýně (39 %⁷⁰) nebo The National Opéra v Paříži (42 %⁷¹). Naproti tomu Národní divadlo se v tomto ohledu nemůže se Státní operou srovnávat – v roce 2010 činila jeho soběstačnost 37 %⁷².

8. 1. Koncepce transformace operního divadla v Praze

Na podzim roku 2010 vypracovala skupina odborníků (Josef Herman, Lenka Šaldová, Luděk Golat) pro odbor umění a knihoven Ministerstva kultury ČR ideovou studii s názvem „Koncepční model operního divadla v Praze“, kterou si tehdejší ministr Václav Riedlbauch objednal z důvodu nutnosti zabránit dalšímu špatnému hospodaření Státní opery Praha. Z tohoto modelu vycházela koncepce transformace Státní opery Praha a Národního divadla, kterou Ministerstvo kultury vydalo v září roku 2011 jako zatím jedinou oficiální verzi toho, jak si zmíněnou transformaci představuje.

Podle Ministerstva kultury Státní opera Praha v roce 2011 „*dospěla do bodu, kdy opakovaně není schopna dosáhnout vyrovnaného rozpočtu a stát, resp. MK ČR, již nemůže a ani nechce sanovat opakující se deficit. Nejnižší platové ohodnocení všech zaměstnanců, v podstatě neexistující organizační infrastruktura, dlouhodobě nekoncepční vedení, to jsou zásadní body k řešení zřizovatelem. Ze střednědobého a zvláště dlouhodobého hlediska není SOP dále schopna bez zásadního zásahu, tj. zejména razantního navýšení dotace od zřizovatele, organizačně existovat*“⁷³. Ministerstvo kultury tedy našlo jediné řešení tohoto problému, a to připojit Státní operu Praha zpět k Národnímu

⁶⁹ na konci sledovaného období (tedy na konci roku 2011) dosáhla Státní opera Praha soběstačnosti ve výši 51 %. Míra soběstačnosti také viz tabulka č. 1.

⁷⁰ *Soběstačnost Státní opery Praha se loni vyšplhala na 51 %*. [online]. [cit. 2012-02-15]. Dostupné z WWW: <<http://operaplus.cz/sobestacnost-statni-opery-praha-se-loni-vysplhala-na-51/>>.

⁷¹ *tamtéž*

⁷² *Výroční zpráva o činnosti a hospodaření v roce 2010*. Národní divadlo, 2011. s. 23. [online]. [cit. 2012-05-26]. Dostupné z WWW: <<http://www.narodni-divadlo.cz/archive/fg944388fsf64t1dbc7d371bb0488f01.pdf>>.

⁷³ *Koncepce transformace státních příspěvkových organizací Státní opera Praha a Národní divadlo*. Ministerstvo kultury ČR. Praha, 2011. s. 3. [online]. [cit. 2012-02-13]. Dostupné z WWW: <<http://www.mkcr.cz/assets/zpravodajstvi/zpravy/Koncepce-transformace.pdf>>.

divadlu. Od této transformace ministerstvo „očekává ekonomicky a organizačně stabilní, výkonnou a umělecky dravou organizaci, která bude dále budovat povědomí o kvalitě svých značek nejen v Čechách, ale také v zahraničí“.⁷⁴ Po prvních šesti měsících po sloučení je ale již jasné, že se žádné prostředky nešetří, ale naopak, mnohdy dochází k jejich navyšování (rekonstrukce kanceláří, nové počítačové vybavení, nová pracovní místa⁷⁵ atd.).

Transformace je rozdělena do třech fází časového období s tím, že by měla být dokončena v roce 2014. V současné době probíhá první fáze, kdy k 1. lednu 2012 zanikla značka Státní opera Praha a od té doby se vše uskutečňuje pod hlavičkou Národního divadla. Ze značky Státní opery Praha zbyl pouhý nápis na fasádě budovy. V koncepci ministerstvo uvádí, že soubory obou divadel budou zachovány a budou nadále fungovat, jen pod upraveným názvem. „Znovu však zdůrazňujeme, že tato transformace zachovává soubory SOP i ND“.⁷⁶ Toto tvrzení je pravdivé jen z poloviny. Byly zachovány soubory orchestru a sboru, balet Státní opery funguje nadále pouze do června 2012 a s koncem sezony 2011/ 2012 zanikne. Navzdory slibům vedení Národního divadla, že všichni tanečníci budou mít od příští sezony práci, byla přijata necelá polovina tanečníků ze souboru Státní opery, kteří tak doplnili soubor Baletu Národního divadla, který je základem nově vznikajícího souboru. Konkurs do „nového“ souboru však museli podstoupit jen členové souboru ze Státní opery, kteří museli absolvovat také osobní pohovory s uměleckým šéfem baletu Národního divadla Petrem Zuskou. Ne všichni tanečníci z nově vznikajícího souboru tak měli stejnou příležitost, protože s tanečnický z Národního divadla se počítalo automaticky a ti ostatní soubor pouze doplnili.

⁷⁴ *Koncepce transformace státních příspěvkových organizací Státní opera Praha a Národní divadlo*. Ministerstvo kultury ČR. Praha, 2011. s. 13. [online]. [cit. 2012-02-13]. Dostupné z WWW: <<http://www.mkcr.cz/assets/zpravodajstvi/zpravy/Koncepce-transformace.pdf>>.

⁷⁵ Vedení Národního divadla na konci května 2012 zveřejnilo, že bude nově zřízena hudebního šéfa, který bude podřízený šéfovi opery. [online]. [2012-05-29]. Dostupné z WWW: <<http://operaplus.cz/narodni-divadlo-hudebnim-reditelem-opery-bude-kyzlink-balet-bude-na-programu-casteji/>>

⁷⁶ *Koncepce transformace státních příspěvkových organizací Státní opera Praha a Národní divadlo*. Ministerstvo kultury ČR. Praha, 2011. s. 13. [online]. [cit. 2012-02-13]. Dostupné z WWW: <<http://www.mkcr.cz/assets/zpravodajstvi/zpravy/Koncepce-transformace.pdf>>.

Odporuje to tedy tvrzení z ministerské koncepce, že „*spojením obou baletních souborů ND a SOP dochází k vytvoření prvního baletního tělesa země*“. V tomto případě se nejednalo o spojení souborů, ale o pouhé doplnění.

Druhá fáze je naplánována na roky 2012 – 2013, kdy z výběrového řízení vzejde nový ředitel Národního divadla. Výběrové řízení však bylo v dubnu 2012 zrušeno a nové podmínky nebyly doposud zveřejněny. V tomto období by měl být dokončen procesně-personální audit, na jehož základě by mělo dojít k celkové reorganizaci struktury Státní opery Praha a Národního divadla. Ihned po sloučení se začalo také pracovat na návrhu dlouhodobé komunikační strategie, jejímž hlavním cílem je vytvořit novou image Národního divadla jak v ČR, tak v zahraničí. Národní divadlo však už dlouhou dobu vydává nemalé částky za spolupráci s několika společnostmi v oblasti PR a krizové komunikace. Ve druhé fázi transformace by se mělo pokračovat v rekonstrukci budovy Státní opery (již v létě 2012 má být inovován světelný park a zvuková zařízení).

Ke třetí fázi by transformace měla dospět v letech 2013 – 2014. V této fázi se plánuje zahájení dlouhodobého „*zkvalitnění vnitřního procesu kontroly a umělecké úrovně*“⁷⁷. V koncepci je také zmíněna realizace nových projektů, které by měly být zaměřeny na všechny věkové skupiny.

V této ministerské koncepci se uvádí, že v transformaci jde především o zkvalitňování a rozšiřování poskytovaných služeb, o zvyšování motivace uměleckých souborů, zefektivňování hospodaření atd., ale jak toho dosáhnout konkrétně v koncepci uvedeno není. Přínosem má být také „*zprůhlednění celé ekonomiky ND až do detailů v rámci jednotlivých projektů, zjednodušení kontroly vynakládaných prostředků, ...*“, ale do dnešní doby například nebyly zveřejněny výsledky auditu Národního divadla.

⁷⁷ *Koncepce transformace státních příspěvkových organizací Státní opera Praha a Národní divadlo*. Ministerstvo kultury ČR. Praha, 2011. s.15. [online]. [cit. 2012-02-13]. Dostupné z WWW: <<http://www.mkcr.cz/assets/zpravodajstvi/zpravy/Koncepce-transformace.pdf>>.

8. 2. Odpůrci transformace

Od počátku budila myšlenka transformace a sloučení Státní opery Praha s Národním divadlem rozporuplné názory jak ze strany umělců, diváků, tak i odborníků. Ale spíše než cokoliv jiného budila spíše dojem zmatků, nejasností a také lží a vzájemných obviňování.

Důvodů, proč být spíše na straně odpůrců transformace v podobě, jakou ji představuje ministerstvo, je více. Nejprve se objevilo tvrzení, že budova Státní opery Praha je v havarijním stavu, a proto je nutné ji zavřít. Také proto odešel z funkce jejího ředitele Oliver Dohnányi, který ve svém rezignačním dopise uvedl: *„Na dnešní audienci mě ministr kultury Jiří Besser poprvé informoval o plánu ministerstva Státní operu Praha komplexně rekonstruovat, tedy přerušit její umělecký provoz – k tomu podle jeho soudu není vhodné obsazovat post ředitele umělcem, ale manažerem.”*⁷⁸ Z těchto plánů na nezbytnou rekonstrukci však najednou sešlo, rekonstrukce se odkládá na letní měsíce roku 2015⁷⁹, a zdá se, že stav budovy najednou není tak havarijní, jak bylo na konci roku 2010 uváděno (otázkou ale je, jestli se opravdu mohlo hovořit o havarijním stavu nebo to byla jen záminka k tomu, jak se přiblížit transformaci). Proti transformaci Státní opery Praha a Národního divadla v navrhované podobě vznikla petice za zachování samostatnosti operního i baletního souboru Státní opery Praha, kterou podepsalo bezmála 19 000 lidí. Na základě této petice, která byla předána Kulturnímu výboru Senátu ČR, byla na schůzi Senátu 21. července 2011 projednávána koncepce transformace. Senát se postavil proti zamýšlenému sloučení souborů Státní opery Praha a Národního divadla a tuto transformaci odmítl. *„Majetkové propojení Státní opery Praha (SOP) s Národním divadlem, jak jej navrhuje ministerstvo kultury, je podle senátního kulturního výboru nevhodné, nekoncepční a nedůvodné.*

⁷⁸ Dohnányi rezignoval. *Budoucnost Státní opery nejasná*. [online]. [cit. 2012-04-06]. Dostupné z WWW: <<http://operaplus.cz/dohnanyi-rezignoval-budoucnost-statni-opery-nejasna/>>.

⁷⁹ *Plánovaná rekonstrukce Státní opery Praha se odsouvá na rok 2013*. [online]. [cit. 2012-05-30]. Dostupné z WWW: <http://www.metro.cz/planovana-rekonstrukce-statni-opery-praha-se-odsouva-na-rok-2013-p7w-/co-se-deje.aspx?c=A120529_130023_co-se-deje_jbs>.

*Ministerstvo by mělo před případnou transformací vypracovat a předložit její koncepci a do té doby žádné transformační kroky nepodnikat*⁸⁰, doporučil senátní výbor na svém zasedání, které předcházelo schůzi Senátu. Další, alespoň malou nadějí pro zastánce samostatnosti obou divadel byl odchod Jiřího Bessera z ministerského postu. Jeho nástupcem se stala Alena Hanáková, která však v této transformaci nadále pokračuje a ve svém úřadu se ještě k transformaci podrobně ani nevyjádřila.

8. 3. Transformace: ano či ne?

O transformaci se diskutuje již od jejího počátku nejen v divadelních kruzích, ale také mezi odborníky a ti se rozdělují, stejně jako veřejnost na dvě skupiny. V této části práce se zaměřím na srovnání jednotlivých názorů protistran a jejich argumentů.

8. 3. 1. Jiří Srstka

Jiří Srstka, ředitel divadelní a literární agentury Dilia má s vedením Národního divadla velké zkušenosti, protože v jeho čele stál v letech 1992 – 2002. Ministerstvem kultury ČR byl přizván k transformaci jako konzultant a od počátku se netajil svým názorem, že s takovou transformací, jakou ministerstvo navrhuje, nesouhlasí. *„Důvody takové transformace nebo i zrušení jakékoliv opery bývají v zásadě tři. První: do operního divadla nikdo nechodí. Druhý: nízká umělecká kvalita. A třetí: peníze. Ani jeden tu v zásadě nevidím.*⁸¹ Hlavním motivem, kterým se ministerstvo obhájí a zdůvodňuje, proč se rozhodlo ke sloučení Státní opery Praha s Národním divadlem, je nedostatek finančních prostředků poskytovaných Státní opeře Praha ze státního rozpočtu, ale přitom neváhá tvrdit, že peníze má a že je spojenému Národnímu divadlu přidá. *„Právě to mě udivuje, protože nejjednodušší řešení které se nabízelo, bylo přidat Státní opeře k jejímu optimálnímu fungování a na čtyři*

⁸⁰ *Kulturní výbor Senátu se postavil za Státní operu Praha.* [online]. [cit. 2012-04-06]. Dostupné z WWW: <<http://operaplus.cz/kulturni-vybor-senatu-se-postavil-za-statni-operu-praha/>>.

⁸¹ SRSTKA, Jiří. *Debata o transformaci pražské opery.* [online]. [cit. 2012-05-29]. Dostupné z WWW: <<http://operaplus.cz/debata-a-o-transformaci-prazske-opery/>>.

*premiéry v sezoně nějakých dvacet miliónů korun ročně.*⁸², uvedl Srstka. Netají se tím, že nepochopil důvod rozhodnutí ministerstva, když se spojením divadel neušetří. Jako problém spojení vidí také například v jediném uměleckém šéfovi opery, který řídí a ovlivňuje chod souboru. „*Osobnost šéfa opery se vždy zásadním způsobem promítá do toho, co se pak na jevišti odehrává.*”⁸³ Ministerstvo od počátku také tvrdí, že se ve své koncepci opírá o studie evropských odborníků a divadel, ale sám Srstka jako ministerský konzultant je neviděl, „...*nikdy mně nic neukázali, jen o nich mluvili, třeba o té Vídni.*”⁸⁴ Srstka sám nenavrhol žádné vlastní řešení, ale snažil se zhodnotit nabízené možnosti, kterými jsou: sloučení s Národním divadlem, zachování dosavadní podoby Státní opery Praha, fungování Státní opery Praha podle vídeňského modelu Volksoper nebo ponechat budovu Státní opery Praha prázdnou a využívat ji pro představení hostujících souborů.

8.3.2. Ilja Šmíd

Ilja Šmíd, ředitel Symfonického orchestru hl. m. Prahy FOK nebyl ministerstvem přizván ke spolupráci na transformaci operního divadla v Praze, ale přesto předložil svůj vlastní návrh koncepce. Předně je nutné zmínit, že je zastáncem existence dvou operních domů v Praze, ale s nutností jistých změn v jejich organizaci. Je podle něj nutné především vyřešit financování, který by mělo být vícezdrojové. Národní divadlo by zůstalo příspěvkovou organizací Ministerstva kultury ČR, Státní opera by se přetransformovala do akciové společnosti, ve které by měly rovnocenný podíl jak stát, tak město Praha. Druhým podstatným úkolem, který by se měl v rámci transformace splnit je nalezení uměleckých osobností do čela obou institucí a jednotlivých uměleckých souborů. Národní divadlo má mít nadále dva umělecké soubory – operu a činohru, Státní opera pak operní soubor. Operní repertoár by byl koordinován s druhou operní scénou. Baletní soubor by byl vytvořen zcela

⁸² SRSTKA, Jiří. *Spojení ND a SOP ano nebo ne 1.* [online]. [cit. 2012-05-29]. Dostupné z WWW: <<http://operaplus.cz/jiri-srstka-spojeni-nd-a-sop-ano-nebo-ne-1/>>.

⁸³ tamtéž

⁸⁴ SRSTKA, Jiří. *Spojení ND a SOP ano nebo ne 2.* [online]. [cit. 2012-05-29]. Dostupné z WWW: <<http://operaplus.cz/jiri-srstka-spojeni-nd-a-sop-ano-nebo-ne-2/>>.

nový – Státní balet, který by působil převážně na scéně Státní opery⁸⁵, ale sídlil by v Anenském areálu a zachovával by stávající dramaturgii Národního divadla. Návrh Ilji Šmída se jeví jako více než přijatelný, až na existenci Státního baletu. Zázemí baletu na Anenském náměstí a představení na jiném místě se mohou jevit problematicky, výhodnější by bylo vytvořit zázemí baletu přímo v prostorách Státní opery. Stejně tak není úplně optimální zachovat stávající dramaturgii Národního divadla, ale vytvořit zcela novou koncepci, kde budou jak modernější počiny Národního divadla, tak především velké klasické balety, které jsou na scénu Státní opery nejvhodnější a ekonomicky úspěšnější.

8. 3. 3. Ondřej Černý – ředitel Národního divadla

Ondřej Černý jako ředitel Národního divadla stojí v čele transformace pražské operní scény. V lednu 2011 byl na počátku osloven ministerstvem, aby vypracoval Operační plán majetkového spojení Státní opery Praha a Národního divadla k 1. lednu 2012, který jen velmi zběžně představil v rámci tiskové konference Národního divadla 17. února 2011. Celý plán, jak jej předložil na ministerstvu však odmítl zveřejnit. Na této tiskové konferenci se také zmínil o tom, že jedním z největším problémů, který je třeba řešit, je stav baletu. „*Národní divadlo trpí a teď to možná přeženu – trpí určitou frustrací od okamžiku, kdy pan ředitel Vocelka zřídil baletní soubor ve Státní opeře. To je problém, o kterém jsem přesvědčen, že je třeba řešit.*“⁸⁶ I přesto, že se umělecký šéf baletu Zuska snažil tento výrok zmírnit, utkvěl všem v paměti. Osobní názor na slučování samozřejmě Černý nikde nezveřejnil. Od počátku je ale přesvědčen, že transformace bude velkým přínosem pro pražskou operní scénu: „*Jsem přesvědčen o tom, že integrace uměleckých sil Národního divadla a Státní opery je velkou šancí pro budoucnost opery a baletu v Praze.*“⁸⁷, uvedl

⁸⁵ *K diskuzi o Státní opeře*. [online]. [cit. 2012-05-29]. Dostupné z WWW: <<http://operaplus.cz/k-diskuzi-o-statni-opere/>>.

⁸⁶ *Vedení ND promluvílo k transformaci opery v Praze*. [online]. [cit. 2012-06-01]. Dostupné z WWW: <<http://operaplus.cz/vedeni-nd-promluvilo-k-transformaci-opery-v-praze/>>.

⁸⁷ *Transformace ND a SOP ve výhledu postupných kroků do roku 2014*. [online]. [cit. 2012-06-01]. Dostupné z WWW: <<http://www.mkcr.cz/cz/zpravodajstvi/zpravy/transformace-nd-a-sop-ve-vyhledu-postupnych-kroku-do-roku-2014-106132/tmplid-228>>.

Černý a dodává: *“Při sestavování koncepce jsme především mysleli na to, aby se ND nestalo nehybnou, neefektivní institucí.”*⁸⁸

8. 3. 4. Rocc

Rocc, vlastním jménem Rok Rappl, je od sezony 2011/2012 uměleckým šéfem Státní opery Praha, od počátku roku 2012 uměleckým šéfem spojené Opery Národního divadla. Do své funkce nastoupil v době, kdy se ve Státní opeře Praha ještě nikdo nechtěl zcela smířit s tím, že sloučení od roku 2012 je již nevyhnutelné. *„Dokážu pochopit, že když něco zaniká, je to spojené s negativními pocity a emocemi, ale myslím si, že ochota k dialogu tady je. Zároveň totiž vzniká něco nového.”*⁸⁹ řekl Rocc ve svém prvním rozhovoru pro ČTK. On sám považuje transformaci opery v Praze za nevyhnutelný proces, ke kterému by dříve či později stejně došlo. V transformaci vidí *„...šanci profilovat v rámci jednotné dramaturgie tři mimořádné operní budovy, z nichž každá má své specifikum.”*⁹⁰ Od ledna 2012 nahradil ve funkci šéfa Opery Národního divadla Jiřího Heřmana, který uvedl: *„Hlavním důvodem, proč jsem se rozhodl ukončit své působení ve funkci šéfa opery, bylo spojení ND a SOP.”*⁹¹ Jiří Heřman je tak další osobou, která se zcela neztotožnila s transformací.

8. 3. 5. Radim Dolanský

Nejvýraznější osobou v boji proti transformaci byl Radim Dolanský, v době počátku rozhodování o transformaci pověřený ředitel Státní opery Praha. Dolanský stejně jako ředitel Ondřej Černý obdržel v lednu 2011 dopis z ministerstva, aby vypracoval Operační plán majetkového spojení Státní opery Praha a Národního divadla k 1. lednu 2012. Na rozdíl od Černého však plán

⁸⁸ *Ministerstvo kultury představuje plán transformace Státní opery Praha a Národního divadla.* [online]. [cit. 2012-06-01]. Dostupné z WWW:

<<http://www.mkcr.cz/cz/zpravodajstvi/zpravy/ministerstvo-kultury-predstavuje-plan-transformace-statni-opery-praha-a-narodniho-divadla-94424/tmplid-228>>.

⁸⁹ *Umělecký šéf SOP Rocc o transformaci opery v Praze.* [online]. [cit. 2012-05-26]. Dostupné z WWW: <<http://operaplus.cz/umelecky-sef-sop-rocc-o-transformaci-opery-v-praze/>>.

⁹⁰ *Rozhovor s Roccem.* [online]. [cit. 2012-05-26]. Dostupné z WWW: <<http://operaplus.cz/rozhovor-s-roccem/>>.

⁹¹ *Vedení ND promluvilo k transformaci opery v Praze.* [online]. [cit. 2012-05-25]. Dostupné z WWW: <<http://operaplus.cz/vedeni-nd-promluvilo-k-transformaci-opery-v-praze/>>.

zveřejnil a představil jej také zaměstnancům Státní opery Praha. Ve svém plánu souhlasí se zlepšením kvality představení i zefektivněním provozu Státní opery i Národního divadla. Nesouhlasí však se sloučením obou domů, protože: *„Prosté sloučení ND se SOP změny k lepšímu nepřinese.“*⁹² Podle Dolanského jsou dvě možnosti, k čemu může sloučením souborů dojít. *„...zaprvé vznikne sloučením obou souborů „moloch“, který známe z doby před rozdělením souborů v roce 1992. Zadruhé existuje tolik diskutovaný způsob sloučení souborů tzv. rekonkurzy.“*⁹³ Dolanský v plánu srovnává fungování obou domů a přináší vlastní pohled a řešení, které by mohlo vést k zefektivnění a zkvalitnění práce souborů. Jako nejlepší možnost financování Státní opery Praha vidí ve spolufinancování Ministerstva kultury ČR s Magistrátem hl. m. Prahy. Uměleckou úroveň by Dolanský pozvedl spoluprací s renomovanými mezinárodními umělci a odborníky. Při vytváření svého plánu oslovil Elaine Padmore z Královské opery v Covent Garden v Londýně, která přijala jeho nabídku, aby se Státní operou Praha spolupracovala jako poradkyně a druhou uměleckou osobností, která by zašitovala kvality souboru měl být světoznámý dirigent Jan Latham-Koenig, který již se Státní operou Praha spolupracoval. Plán Dolanského tak byl jednoznačně založen na tom *„...zachovat stávající dva samostatné operní/baletní soubory, každý soubor vyprofilovat, najít mu svoji vlastní cestu a při tom především dbát na zvyšování kvality.“*⁹⁴

8. 4. Vlastní pohled na problém transformace a návrh řešení

Každá ze stran stojící proti sobě v otázce transformace pražské operní scény má na tento problém svůj vlastní názor, proč by se transformace měla uskutečnit či nikoliv. Jedni říkají, že Státní opera Praha je dlouhodobě v dluzích a její financování je dále neúnosné a ministerstvo dále nechce dotovat

⁹² *Pověřený ředitel Státní opery Praha: návrh řešení.* [online]. [cit. 2012-05-25]. Dostupné z WWW: <<http://operaplus.cz/povereny-reditel-statni-opery-praha-navrh-reseni/>>.

⁹³ tamtéž

⁹⁴ *Pověřený ředitel Státní opery Praha: návrh řešení.* [online]. [cit. 2012-05-25]. Dostupné z WWW: <<http://operaplus.cz/povereny-reditel-statni-opery-praha-navrh-reseni/>>.

divadlo, které neumí dobře hospodařit. Naproti tomu odpůrci transformace svoji obhajobu staví na tom, že Národní divadlo je dotováno ještě více ze státních peněz, je zaměstnanecky přeplněné, zbytečně se utrácí a navíc ještě nikdo z kompetentních osob nepředložil zauditované výsledky hospodaření divadla. Navíc Státní opera Praha má vyšší soběstačnost (viz tabulka č. 1), skoro nejvyšší v celé Evropě. Dalším problémem, ve kterém se divadelní společnost nedokáže shodnout, je dramaturgické vedení obou divadel. Z kuloárů také zaznívají hlasy, že se současný umělecký šéf baletu Národního divadla Petr Zuska chtěl zbavit konkurence, protože představení baletu ve Státní opeře Praha byla vyprodanější a v poslední době rostla pod vedením umělecké šéfky baletu Hany Vláčilové jejich úroveň a kvalita. Ale to už se dostáváme do nepodložených informací.

Často znějí také výtky na dublování představení. Což je částečně pravda, obě divadla mají na repertoáru takové klasické operní i baletní tituly jako jsou například Tosca, Carmen, Rusalka, Aida nebo Labutí jezero. Ale v podstatě tu jde jen o stejný název titulu – inscenace je pokaždé zcela odlišná. To ale běžní návštěvníci divadla nemohou vědět a mnohdy odchází rozčarováni, protože čekali něco úplně jiného. Typickým příkladem je Dvořákova Rusalka, ve Státní opeře Praha pohádkový příběh, v Národním divadle moderní pojetí plné poselství a symbolů. I balet Popelka je v každém divadle jiná – ve Státní opeře je milým pohádkovým příběhem pro děti, v Národním divadle moderní verzi s extravagantními kostýmy. A právě tímto jsou často klamáni návštěvníci, kteří čekají klasickou operu nebo balet, ale na jevišti se jim pak představí něco, na co by často ani dobrovolně nešli. I podle mého názoru by se mohlo jednat o jakési klamání diváka, protože ten nemá možnost zjistit, o jakou inscenaci půjde. Proto se i v divadelní pokladně návštěvníci často ptají, jestli je představení, které chtějí navštívit, klasické.

V každém sporu má však každá strana alespoň v něčem pravdu, určitě ani v tomto případě tomu nebude jinak. Základem všeho by měla být domluva. Domluva uměleckých šéfů všech tří složek Národního divadla s uměleckými šéfy souborů Státní opery Praha o dramaturgickém plánu a podrobném naplánování hracích plánů jednotlivých sezón. Společným konsensem by se tak

předešlo dublování titulů. Na druhou stranu určitě není špatné, když má divák možnost srovnání, takže bych se v žádném případě nebránila tomu uvádět některé tituly v rozdílných pojetích. Ale nesmí to být většina repertoáru.

V mnoha ohledech souhlasím s koncepcí PhDr. Josefa Hermana, CSc., tak jak ji představil Ministerstvu kultury ČR, ale také s konceptem Radima Dolanského, který navrhuje zachování obou souborů. V mém případě nejde ani tak o sloučení divadel, ale spíše o ujasnění postavení obou divadel, aby ve výsledku byla spokojenost na všech stranách.

Především by se mělo vycházet z historie obou divadel. Národní divadlo je „zlatá kaplička“ národa, a proto by mělo být první scénou české opery a činohry. Vzhledem k tomu, že činohry se současná transformace v podstatě nedotkne, nebudu se na ni zaměřovat. Národní divadlo bylo postaveno jako budova českého národa a mělo by tak být stále vnímáno. Národní divadlo by mělo pozvedávat českou kulturu a všem návštěvníkům, nejen z Čech, ale z celého světa nabízet česká představení v jejich nejčistší podobě. Národní divadlo by mělo být jakousi vlajkovou lodí české kultury a tak ji také reprezentovat. Oproti tomu Státní opera vychází z tradice Nového německého divadla a měla by být scénou otevřenou pro evropské a světové opery i balety. Státní opera by měla být nositelem evropské kultury. A tak jde především o to obě divadla profilovat. V případě baletu tomu tak v současnosti je, u opery to není tak jasně dané. Baletní soubor Státní opery je zaměřen na klasiku, soubor Národního divadla je zaměřen více moderně, proč tedy takto nerozdělit oba soubory a ve Státní opeře nechat klasické balety, v Národním divadle pořádat například baletní gala představení a na Nové scéně nechat moderní tvorbu, protože i ta je pro taneční umění důležitá. Tato profilace by byla jistě užitečná i pro diváky, kteří by věděli, do jaké budovy na co mají jít a co mohou očekávat. U opery je to trochu složitější, ale ne nemožné. V Národním divadle bych v každém případě preferovala ponechat českou operu – kam jinam by diváci měli jít na Libuši nebo Prodanou nevěstu. Ale aby repertoár v této budově nebyl příliš jednostranným, nebránila bych se ani

světovým operám a různým zajímavým inscenačním projektům – například pro novodobé české opery, nebo projekty bratří Formanů, atp. Ve Státní opeře bych se zaměřila především na světovou operu, velké italské a německé opery, návaznost na tradici Nového německého divadla. Pokud by se vedení obou divadel vždy při tvorbě hracího plánu na sezonu domluvilo, kde se co bude hrát, bylo by vše vyřešeno. Operní soubory by měly zůstat dva, aby obsáhly jak budovy Národního divadla, tak budovu Státní opery. To se prakticky stalo, oba sboory i orchestry zůstaly samostatné, mají společného šéfa opery a sólisté účinkují na všech scénách.

Složitější je to s baletem. Souhlasím s myšlenkou vytvořit jedno baletní těleso, které bude tím nejlepším, co můžeme nabídnout a čím se ve světě reprezentovat. Ale se způsobem, jakým to bylo během počátku roku provedeno, zásadně nesouhlasím. Tanečníci z obou souborů nedostaly stejnou šanci být součástí tzv. Národního baletu, který bude fungovat od sezony 2012/2013. Tanečníci z Baletu Národního divadla byli automaticky „přijati“, zatímco tanečníci ze souboru Státní opery Praha museli podstoupit konkurzy a pohovory (o tom jsem se již více zmínila v kapitole 8.1). Dle mého názoru měli mít všichni stejnou příležitost začít od nuly, a to tak, že měli dostat příležitost všichni tanečníci ze Státní opery (a po jedné sezoně by se ukázalo, kdo novému souboru stačí a kdo ne), a všichni by tak doplnili soubor Národního divadla nebo měli projít konkurzy úplně všichni, včetně tanečníků z Národního divadla a z klasického otevřeného konkurzu. Tím by se vytvořila i mnohem přijatelnější atmosféra a klid na práci. Bohužel se tak nestalo a takřka třetina tanečníků ze Státní opery dodnes (červen 2012) neví, jestli budou mít od příští sezony práci alespoň v operním baletu (o jehož fungování dodnes také není jasno).

Opět se tak dokazuje, že transformace, která byla započata bez přípravy a bez propracovaných plánů, má více nedostatků, než se může na první pohled zdát. Snad by tím úplně nejideálnějším modelem bylo to, kdyby v čele celého (a sloučeného) Národního divadla stanul zcela nový ředitel a noví umělečtí

šéfové, kteří by s přípravou transformace neměli nic společného, byli by oprostěni od zbytečně přehnaných emocí a začínali by od nuly⁹⁵.

⁹⁵ Výběrové řízení na nového ředitele Národního divadla bylo 11. dubna 2012 zrušeno, ale nové podmínky ani termíny stále nebyly vypsány.

9. SOUPIS PREMIÉR

O konkrétních premiérách jsem se již zmínila v samostatné kapitole (viz kapitola 4), v této části práce uvádím soupis premiér tak, jak byly v jednotlivých sezonách uvedeny. Podle počtu premiér v jednotlivých sezonách je velmi dobře vidět, jak vedení divadla hospodařilo a kolik finančních prostředků bylo k dispozici na nové premiéry. Jednoznačně nejbohatší sezonou do počtu premiér byla sezona 2001/ 2002, kdy bylo uvedeno 12 nových inscenací. Průměrně se každou sezonu odehrálo 5 – 6 premiér, pouze v posledních letech se počet snižoval kvůli nedostatku financí.

Sezona 2000/ 2001

Emil Viklický – Faidra (20. 9. 2000)

Andreas Pflüger – Fyzikové (26. 10. 2000)

Bohuslav Martinů – Voják a tanečnice (15. 12. 2000)

Karel Weis – Polský žid (3. 3. 2001)

Paul Dukas – Ariana a Modrovous (31. 5. 2001)

Giuseppe Verdi – Maškarní ples (23. 8. 2001)

Sezona 2001/ 2002

Antonio Vivaldi – Zuřivý Roland (18. 10. 2001)

Christoph Willibald Gluck / Zbyněk Matějů – Don Juan / Golem (8. 11. 2001)

Philip Glass – Pád domu Usherů (21. 11. 2001)

Vladimír Wimmer – Rytíř a smrt (25. 11. 2001)

Giuseppe Gazzaniga / Wolfgang Amadeus Mozart – Don Giovanni (13. 12. 2001)

Martin Kumžák – Božská komedie (3. 2. 2002)

Laurent Petitgirard – Joseph Merrick zvaný Sloní muž (7. 2. 2002)

Igor Stravinskij / Antonín Dvořák – Svěcení jara / Z Nového světa (18. 2. 2002)

Otmar Mácha – Nenávistná láska (17. 3. 2002)

Ambroise Thomas – Hamlet (21. 3. 2002)

Trygve Madsen – Circus Terra (16. 5. 2002)

Jörn Arnecke – Hrajeme si na mír (26. 5. 2002)

Sezona 2002/ 2003

Wolfgang Amadeus Mozart – Kouzelná flétna (19. 9. 2002)

Pohádka – O zakletém princovi a chytré Aničce (18. 1. 2003)

Emil Viklický – Oráč a smrt (21. 1. 2003)

Ruggero Leoncavallo – Bohéma (13. 3. 2003)

Giacomo Puccini – Bohéma (24. 4. 2003)

Scott Joplin – Treemonisha (17. 5. 2003)

Sezona 2003/ 2004

Eugen d'Albert – Nížina (18. 9. 2003)

Giuseppe Verdi, Sergej Onsoff – Dáma s kaméliemi (23. 10. 2003)

Hector Berlioz – Beatrice a Benedikt (11. 12. 2003)

Georges Bizet – Carmen (11. 3. 2004)

Jarní 2004 (22. 3. 2004)

Antonín Dvořák – Dimitrij (29. 4. 2004)

Sezona 2004/ 2005

Gaetano Donizetti – Lucia di Lammermoor (30. 9. 2004)

Petr Iljič Čajkovskij – Piková Dáma (25. 11. 2004)

Sergej Prokofjev – Popelka (16. 12. 2004)

Zdenek Merta – La Roulette (17. 3. 2005)

Antonín Dvořák – Rusalka (5. 5. 2005)

Bronislav Roznos - Čas bolesti (2. 6. 2005)

Sezona 2005/ 2006

Gioacchino Rossini – Lazebník sevillský (29. 9. 2005)

Bedřich Smetana – Má vlast (8. 12. 2005)

Giuseppe Verdi – Sicilské nešpory (23. 3. 2006)

Felix Mendelssohn-Bartholdy – Sen noci svatojánské (6. 4. 2006)

Leonard Bernstein – Candide (25. 5. 2006)

Sezona 2006/ 2007

Giuseppe Verdi – La traviata (5. 10. 2006)

Francis Poulenc – Lidský hlas, Prsy Tirésiovy (22. 2. 2007)

Petr Iljič Čajkovskij – Labutí jezero (29. 3. 2007)

Giacomo Puccini – Manon Lescaut (17. 5. 2007)

Sezona 2007/ 2008

Edvard Hagerup Grieg – Peer Gynt (13. 9. 2007)

Bronislav Roznos – Čas bolesti (15. 11. 2007)

Camille Saint-Saens – Perská noc, Helene (13. 2. 2008)

Ruggero Leoncavallo – La bohème (6. 3. 2008)

Petr Malásek – Fantom Opery (10. 4. 2008)

Richard Wagner – Bludný Holanďan (29. 5. 2008)

Sezona 2008/ 2009

Giacomo Puccini – La bohème (23. 10. 2008)

Bedřich Smetana – Má vlast (4. 12. 2008)

Benjamin Britten – Smrt v Benátkách (26. 2. 2009)

Vivat Operetta! (2. 4. 2009)

Giuseppe Verdi – Otello (28. 5. 2009)

Sezona 2009/ 2010

Bohuslav Martinů Gala (1. 10. 2009)

Petr Iljič Čajkovskij – Spící krasavice: poslední dcera cara (23. 1. 2010)

Jules Massenet – Don Quichotte (18. 3. 2010)

Richard Wagner – Tristan a Isolda (20. 5. 2010)

Sezona 2010/ 2011

Petr Malásek – Fantom Opery (13. 10. 2010)

Pocta Angelu Neumannovi (16. 12. 2010)

Gaetano Donizetti – Lucia di Lammermoor (10. 3. 2011)

Adolphe Charles Adam – Giselle (7. 4. 2011)

Giuseppe Verdi – Il Trovator (26. 5. 2011)

Galakonzert Státní opery Praha svým příznivcům (6. 6. 2011)

Sezona 2011/ 2012⁹⁶

Carl Maria von Weber, Gustav Mahler – Tři Pintové (předpremiéra 22. 12. 2011)

⁹⁶ v sezoně 2011/ 2012 se do konce kalendářního roku 2011 uskutečnila jedna oficiální předpremiéra.

ZÁVĚR

Cílem této diplomové práce bylo představit Státní operu Praha v letech 2000 – 2011, a přiblížit tak fungování velkého operního divadla. Šlo především o shrnutí úspěchů i neúspěchů vedení divadla v jednotlivých obdobích, o sumarizaci uměleckých i hospodářských výsledků a v neposlední řadě o přiblížení dlouho diskutované transformace pražské operní scény. V rozboru hospodaření jsem se zaměřila především na to, nakolik dokázalo vedení divadla udržet vyrovnaný rozpočet a ve kterých obdobích hospodařilo se ztrátou. Po úvodním seznámení s produkcí jednotlivých sezon bylo také zřejmé, že Státní opera Praha v posledních letech musela kvůli financím výrazně omezit produkci nových inscenací. V případě transformace pražské operní scény jsem vycházela z oficiální „Koncepce transformace státních příspěvkových organizací Státní opera Praha a Národní divadlo“, z názorů odborníků a hlavních účastníků této transformace. Protože v současné době transformace aktivně probíhá, srovnala jsem předložené plány se současným stavem, se kterým se denně v praxi setkávám. Nelehkým cílem bylo také přinést objektivní pohled na sloučení Státní opery Praha s Národním divadlem a navrhnout vlastní plán řešení této složité situace. Tato část práce také potvrdila tu domněnku, že ačkoliv je transformace pražské operní scény nutná, plány na její uskutečnění nejsou dobře připravené a natolik propracované (a propočítané), aby se podařilo splnit hlavní cíl, který byl od počátku vytyčen Ministerstvem kultury ČR, tj. zlepšit hospodaření a ušetřit.

Státní opera Praha prošla v průběhu své samostatné existence mnoha změnami, které se týkaly především jejího vedení a na to navázaného dramaturgického směřování. Z původně jednosouborového divadla se stalo dvousouborové divadlo, jehož oba soubory se vypracovaly na špičkovou úroveň. Státní opera Praha bojovala o svou samostatnou existenci prakticky od počátku svého vzniku, ale i přesto v uplynulých letech výrazně přispěla k reprezentaci Prahy a jejího kulturního života, jehož je neodmyslitelnou

součástí. Tato práce podává ucelený přehled o novodobé historii tohoto operního domu.

Na závěr bych ráda citovala svého kolegu Josefa Svobodu, který při svém loňském vystoupení v Senátu citoval významného výtvarníka Josefa Svobodu, který se vyjádřil k tehdejšímu sloučení Velké opery 5. května a Národního divadla (a lze v tomto vyjádření najít spojitost se současným děním okolo sloučení Státní opery Praha s Národním divadlem): *„Rozhodnutí o zrušení Divadla 5. května a o jeho připojení k Národnímu divadlu pod jménem Smetanovo divadlo přišlo jako blesk z čistého nebe. V prvních chvílích jsme si mysleli, že jde o planý poplach, že to není pravda. Škrtnutím pera zničit příležitost, kterou dal pražskému divadelnictví právě květen 1945. Rozhodnutí jsme nechápali, nerozuměli jsme mu. Odmítali jsme umělecké důvody, umělecké nebyly. Jenže na nás nikdo nedal. Bolestně jsme si uvědomovali, že končí něco, co se už nikdy nebude opakovat.“*⁹⁷

⁹⁷ *Co přesně zaznělo v Senátu o Státní opeře Praha.* [online]. [cit. 2012-05-30]. Dostupné z WWW: <<http://opera-plus.cz/co-presne-zaznelo-v-senatu-o-statni-opere-praha/>>.

SEZNAM POUŽITÉ ČESKÉ LITERATURY A INTERNETOVÝCH ZDROJŮ

Hospodářské noviny, *Economia*, a. s. 11. 2. 2002, 30. 9. 2007. ISSN: 1213-7693

Lidové noviny. MAFRA, a. s. 20. 9. 2000, 5. 3. 2001, 12. 7 2001, 15. 3. 2004. ISSN: 1213-1385

NÁRODNÍ DIVADLO. Informační zpravodaj Národního divadla. Leden 2012, č. 5. 46 s. ISSN: 1212-1045

OPERA: čtvrtletník Státní opery Praha. Zima 2005/ č.67. 40 s. Registrace: MK-ČR-10625.

OPERA: čtvrtletník Státní opery Praha. Jaro 2008/ č. 76. 40 s. Registrace: MK-ČR-10625.

OPERA: čtvrtletník Státní opery Praha. Jaro 2009/ č. 80. 33 s. Registrace: MK-ČR-10625.

OPERA: čtvrtletník Státní opery Praha, Jaro 2010/ č. 84. 40 s. Registrace: MK-ČR-10625.

PAVLOVSKÝ, Petr a kolektiv. Základní pojmy divadla. Teatrológický slovník. Praha: Libri, 2004. 352 s. ISBN 80-7277-194-9

Právo, *Borgis*, a. s. 24. 9. 2003, 22. 12. 2004, 7. 6. 2006, 28. 2. 2007, 2. 2. 2010 ISSN: 1211-2119

Ročenka Státní opery Praha 2000 – 2002. Státní opera Praha 2004. 124 s. ISBN: 80-239-3685-9.

Ročenka Státní opery Praha 2002 – 2004. Státní opera Praha 2005. 152 s. ISBN není uvedeno

Ročenka Státní opery Praha 2004 – 2006. Státní opera Praha 2006. 176 s. ISBN: 80-239-8442-X.

Ročenka Státní opery Praha 2006 – 2008. Státní opera Praha 2010. 144 s. ISBN: 978-80-254-7195-1.

TROJAN, Jan. *Dějiny opery*. Praha: Paseka, 2001. 487 s. ISBN 80-7185-348-8.

Večerník Praha, Vltava-Labe-Press, a. s. 16. 2. 2002. ISSN: 0862-6855

VRBKA, Tomáš. *Státní opera Praha*. Sloart. Praha, 2004. 600 s. ISBN: 80-239-2831-7

Výroční zpráva o hospodaření Státní opery Praha v roce 2003. Státní opera Praha, 2004. 20 s.

Výroční zpráva o hospodaření Státní opery Praha v roce 2004. Státní opera Praha, 2005. 16 s.

Výroční zpráva o hospodaření Státní opery Praha v roce 2005. Státní opera Praha, 2006. 20 s.

Výroční zpráva o hospodaření Státní opery Praha v roce 2006. Státní opera Praha, 2007. 23 s.

Výroční zpráva o hospodaření Státní opery Praha v roce 2007. Státní opera Praha, 2008. 25 s.

Výroční zpráva o hospodaření Státní opery Praha v roce 2008. Státní opera Praha, 2009. 24 s,

Výroční zpráva o hospodaření Státní opery Praha v roce 2009. Státní opera Praha, 2010. 32 s.

Výroční zpráva o hospodaření Státní opery Praha v roce 2010. Státní opera Praha, 2011. 30 s.

Výroční zpráva o hospodaření Státní opery Praha v roce 2011. Národní divadlo, 2012. 30 s.

Zřizovací listina Státní opery Praha. Ministerstvo kultury ČR, č. j. 5 298/1992-SM, 8 s.

INTERNETOVÉ ZDROJE

Baletní škola Olgy Kyndlové: www.baletniskola-ok.cz

Ceny Thálie: www.ceny-thalie.cz

Česká pozice: www.ceskapozice.cz

Česká televize: www.ceskatelevize.cz

Český rozhlas: www.rozhlas.cz

Divadelní noviny: www.host.divadlo.cz

Hudební rozhledy: www.hudebnirozhledy.cz

IDNES – www.idnes.cz

Kult: www.kult.cz

Lidové noviny: www.lidovky.cz

Metro: www.metro.cz

Ministerstvo kultury ČR: www.mkcr.cz

Musical-opereta: www.musical-opereta.cz

Muzikus – www.muzikus.cz

Národní divadlo: www.narodni-divadlo.cz

Novinky: www.novinky.cz

School of American Ballet: www.sab.org

Státní opera Praha: www.opera.cz

Opera Plus: www.opera-plus.cz

Royal Opera House: www.roh.org.uk

SEZNAM TABULEK

Tab. 1 Ekonomická soběstačnost Státní opery Praha v letech 2000 - 2011	44
Tab. 2 Návštěvnost Státní opery Praha v letech 2000 – 2011.....	45
Tab. 3 Hospodaření Státní opery Praha v letech 2000 – 2011.....	46
Tab. 4 Počty zaměstnanců Státní opery Praha v období 2003 – 2011...73	
Tab. 5 Nejhranější tituly ve Státní opeře Praha v uvedeném období....73	
Tab. 6 Počet představení Státní opery Praha v jednotlivých letech..74	

PŘÍLOHY

Příloha A – Statistické údaje

Tab. 4 – Počty zaměstnanců Státní opery Praha v období 2003 – 2011

Období	Počet zaměstnanců
2003	395
2004	402
2005	407
2006	394
2007	398
2008	392
2009	392
2010	395
2011	400

Zdroj: Výroční zprávy Státní opery Praha, 2003 – 2011.

Tab. 5 - Nejhranější tituly ve Státní opeře Praha v uvedeném období

Období	Název titulu	Počet repríz
2003	La traviata	45
2004	Carmen	26
2005	La traviata	32
2006	La traviata	26
2007	Labutí jezero	25
2008	Labutí jezero	29

2009	Labutí jezero	22
2010	Labutí jezero	24
2011	Labutí jezero	22

Zdroj: Výroční zprávy Státní opery Praha, 2003 – 2011.

Poznámka: Z tabulky je patrné, že Labutí jezero je od své premiéry v roce 2007 nejhranějším titulem již pátou sezónu.

Tab. 6 – Počty představení Státní opery Praha v jednotlivých letech

Období	Počet představení celkem	Počet operních představení	Počet baletních představení	Počet koncertů
2001	256	237	13	6
2002	242	213	25	4
2003	249	209	37	3
2004	257	221	32	4
2005	225	207	46	2
2006	264	211	49	4
2007	250	188	57	5
2008	261	195	59	7
2009	235	183	46	6
2010	246	181	62	3
2011	271	205	64	2

Zdroj: Výroční zprávy Státní opery Praha, 2003 – 2011.

Poznámka: nejvíce představení se odehrálo v roce 2011, především díky zvýšenému počtu baletních představení, kterých bylo nejvíce od vzniku baletního souboru Státní opery Praha. Údaje z roku 2000 nebyly dostupné.

Bibliografické údaje

Jméno autora: Lucie Divíšková

Obor: Sociální a mediální komunikace

Forma studia: kombinovaná

Název práce: Státní opera Praha v letech 2000 - 2011

Rok: 2012

Počet stran bez příloh: 72

Celkový počet stran příloh: 2

Počet titulů české literatury a pramenů: 26

Počet titulů zahraniční literatury a pramenů: 0

Počet internetových zdrojů: 20

Vedoucí práce: PhDr. Josef Herman, CSc.